

Omkring Kielerfreden.
Bidrag til Danmarks og Norges historie i de
første måneder af 1814.

AF
AXEL LINVALD

Extrablad.

Tirsdag
d. 25de Jan.

Siden.

No. 55.
1814.

Et offentligt Blad af blandet Indhold.

anden Hæftgangs 1ste Bind.

Privilegeret til Forsendelse med de Kongelige Budepost.

Samlet af Pastor N. Gulfsberg.
Christiania, trykt hos E. Grøndahl.

Den mørke og for menneskelige Dine uigjennemtrængelige Taage er splittet,
og et Glimt af Solens Klarhed blander næsten det glade stirrende Dø.

Fred, Fred i Norden!

Dette glade Budskab, som Udgiveren er bemøndiget at kundgjøre, iler
han herved at meddele.

Ifølge aldeles paalidelige Efterretninger ere Præliminarierne
for Freden til Lands og Vandts afsluttede imellem Hs. Majestæt
Kongen af Danmark og Norge og de allierede Magter.

Om Fredsvilkaarene kan Udgiveren Intet tilføie, da han ikke kjen-
der dem, og da de rimeligviis i den Skynding, hvormed dette vigtige
Budskab er bragt os, ei kunde blive fuldstændigen meddeelte; men det
faste Haab ville vi nære, at de ikke kunne være vanærende, og ikke skulle
vorde edelæggende for Danmarks, for Norges Lykkelighed. Saa frei-
digen stole vi paa Gud, der er Herrens Herre, og paa den Kraft, der
luer i begge Nationers Bryst, at vi uden Vanghed tør see Fremtiden
smede.

»Tidens« bekendtgørelse om fredsslutningen har været genstand for megen kritik¹.

Tidligst og skarpest kom den til orde inden for kredsen af »selvstændighedspolitikens« norske modstandere og har senere fundet udtryk i historiske fremstillinger af 1814-årets begivenheder, hvis forfattere havde hørt hjemme i samme lejr eller delte dens anskuelser. Myndigst og med størst menneskelig overbevisning har *Jacob Aall* skildret sine følelser: »En ubeskrivelig Glæde gik igjennem mit hele Væsen«, skriver han 31. januar til kammerherre Peder Anker på Bogstad², »og hvor ofte jeg gjenomlæste det, fandt jeg ikke Andet end Stof til Glæde og Haab om en fordeelagtig Fred. Men efter faa Timer bragte en Ven fra Arendal mig den rette Sammenhæng, og denne Omveksling af Følelser gjorde et Indtryk paa mig, som jeg seent forvinder og aldrig forglemmer.« Da Jacob Aall en menneskealder senere, 1844—45, udsendte sine kendte »Erindringer som Bidrag til Norges Historie fra 1800—1815« (2. udg. v. Chr. C. A. Lange, 1858), var hans bitterhed blevet endnu større: »Aldrig er vel nogen politisk Efterretning i falskere Farver bleven forelagt Landsmænd«, skriver han³ og taler om »det falske Document«, som han i sin første glæde lod offentlig opslå, men dagen efter »nødsagedes til at nedrive«. Sine følelser, »tør han troe«, deltes på den tid »af den større Deel af Nationen«.

Lignende eller endnu skarpere domme fældes af *Henrik Wergeland* i hans »Norges Konstitutions Historie« (1841)⁴ og *G. P. Blom* i »Norges Statsforandring i Aaret 1814« (1860)⁵.

Inden for en del af nyere norsk historieskrivning har følel-

¹ Hvor ikke andet meddeles, findes de anførte breve og aktstykker i det danske rigsarkiv. Alle citater gengives i datidens sprogform og med dens anvendelse af store og små bogstaver. Når der i nogle tilfælde findes tilsyneladende inkonsekvenser, beror det på, at pågældende citater er oversat, i reglen fra fransk. Fremhævelser, med kursiv, skyldes forfatteren; findes de i aktstykkerne, angives det udtrykkelig.

² Breve fra slekten Aalls arkiver 1738—1905 (1948), 195 ff.

³ 2. udg., 334 og smstds. note 1.

⁴ 1. hefte, 77.

⁵ S. 86.

serne ikke været meget blidere. På adskillige hold har man dog samtidig haft blik for den politiske baggrund og forstået, at det måtte være Christian Frederik magtpåliggende at forberede folkestemningen og skaffe sig tid til at tilrettelægge den modstandspolitik, der mere og mere var modnet i hans sind, og som han fra første færd, da han fik underretning om Kielerfredens afgørelse, var besluttet på at gennemføre.

Til en vis grad fortsættes meningsudvekslingen stadig. For politisk skolede historikere som *Halvdan Koht* og *Sverre Steen* — der mere end andre har haft forståelse for Christian Frederiks betydning for det norske frigørelsesværk i 1814 — har det først og fremmest været bestemmende, at prinsens taktik blev til fordel for dets fremme. Medens sidstnævnte — både i VII. bind af »Det norske Folks Liv og Historie gennem Tiderne« (1933)¹ og derefter i »Det frie Norge. 1814« (1951)² — blot med nogle få linjer omtaler »Tidens« extraudsendelse, har Halvdan Koht i »1814« (1914)³ gengivet den fuldstændig. Selv om han ikke nævner den i denne forbindelse, er det næppe for dristigt at indordne den i den række af tilkendegivelser, som efter hans opfattelse var led i den »ypperlig gennemtænkte plan« »at reise landets selvstændighed under statholderens førerskab«⁴.

Kun i *Arne Bergsgård*: »Året 1814. Grunnlova« (1943) sporer man genklangen af tonerne i oppositionskredsens samtidige breve og senere skrifter: Indholdet i »Tidens« meddelelse »var usanning« og »å halda folket for narr«⁵.

Til ovenstående bemærkninger — og mere eller mindre som deres forklaring — kunde tilføjes en redegørelse for de forskellige forfatteres fejlagtige og ufuldstændige viden om de meddelelser om Kielerfreden og dens aktstykker, som den danske konge og regering tilsendte Norges statholder, og om tidspunkterne, på hvilke han har modtaget dem. Ønsket om — som led i forarbej-

¹ S. 356f.

² S. 94f.

³ S. 49f.

⁴ Smstds., 54.

⁵ S. 98f.

derne til en skildring af Christian Frederiks gerning som Norges regent og konge i 1814 — at fastslaa efterretningernes indhold og omstændighederne ved deres ekspedition har været udgangspunktet for efterfølgende studie. Mangt og meget er forlængst berigtiget; redegørelsen vil dog antagelig godtgøre, at der stadig fandtes fejl og lacuner, som det har historisk betydning at søge klarlagt. En dokumentarisk fremstilling af Frederik VI's og hans ministres skrivelser og private breve og af aktstykkerne, der fulgte med, med tilføjede bemærkninger om budbringernes mundtlige meddelelser vil tillige give ikke uvigtige oplysninger om overvejelser, stemninger og anskuelser inden for den danske regering og om de virkninger, budskaberne har haft i tiden efter afslutningen af freden i Kiel den 14. januar og frem til stormandsmødet på Eidsvold den 16. februar.

På Christian Frederiks afgørende beslutning om at rejse en modstandsbevægelse mod Kieltraktatens afståelse af Norge har de ikke øvet indflydelse. Derom var han øjeblikkelig på det rene efter oberstløjtnant Rømers ankomst den 24. januar. Efterhånden som de følgende meddelelser indløb, har de kun måttet bestyrke Christian Frederiks følelse af, at han kunde regne med sin konges og fætters sympati og tilslutning til det værk, han var i gang med.

For vurderingen af virkningen på prinsen finder man direkte og indirekte fingerpeg i hans dagbogs gengivelse af — eller tavshed om — de modtagne breve.

På Frederik VI's meddelelse 7. december om muligheden af en fremtvungen afståelse af Trondhjems stift svarede Christian Frederik med en propagandaaktion, som jeg har karakteriseret som »en formelig generalprøve på hans taktik i de første dage efter ankomsten af meddelelsen om Kielerfreden¹. Det vil dog være helt urigtigt at påstå, at Frederik VI og hans mænd skulde have taget i den grad ved lære af julebrevets oplysninger om hans forholdsregler, at de har ladet dem være bestemmende for den langsomme og etapevise fremsendelse af aktstykkerne vedrørende Kielerfreden, der fandt sted. En række sammenstødende

¹ Axel Linvald: Christian VIII. Norges statholder (1952), 184f.

omstændigheder: Forvirringen og nødvendige overvejelser inden for den danske regering tillige med tidens samfærdselsvilkår forøget ved vinterkuldens virkninger er forklaringen.

Derfor bliver det ligefuldt et ubestrideligt factum, at begivenhedernes forløb har muliggjort, i hvert fald i højeste grad lettet gennemførelsen af Christian Frederiks indre og ydre politik frem til Eidsvoldmødet.

For berettigelsen af samtidens og eftertidens skarpe fordømmelse af hans stykvisse og sene bekendtgørelse for det norske folk af fredstraktaten, bliver det samtidig vanskeligere af finde holdepunkter.

I

Den 24. januar 1814, ved 8-tiden om aftenen¹ modtog Christian Frederik den første officielle meddelelse om fredsslutningen i Kiel. Budbringeren, kong Frederik VI's adjutant oberstløjtnant Carl Rømer havde den 17. forladt det danske hovedkvarter på herregården Hindsgavl ved Middelfart på Fyn², var samme dag trods storm og is sluppet over Storebælt³ og nåede, efter en overmåde forceret og besværlig rejse gennem Sverige om aftenen den 23. til Frederikshald, hvorfra han endnu den samme aften agtede sig videre til Carsten Tank på Rød⁴.

¹ Således opgiver oberstløjtnant Rømer tidspunktet for ankomsten til Christiania (Rapport $\frac{4}{2}$ 1814. Generaladjutantstabens Bureau. Indk. Sager. Prot. II A, 1814 nr. 77); jeg skylder (norsk) major Kjærland tak for at have gjort mig opmærksom på rapporten. I Chr. Fr.'s dagbogsoptegnelse d. 24. hedder det alene, at Rømer ankom «aujourd'hui».

² Breve f. Niels Rosenkrantz t. Fr. VI $\frac{17}{1}$ 1814 (tr. Medd. f. Krigsark. IX, 34) viser, at det var udenrigsministeren magtpåliggende, at kongens «Befalinger» nåede Christiania «inden nogen Efterretning dér er indløbet fra den svenske Regering».

³ Se Danske Kanc. Rev. Dept. N. nr. 15b. Navnefortegnelser over ind- og udpasserende rejsende i januar måned 1814. Korsør. En anden liste har mærkelig nok datoen $\frac{18}{1}$. Rømers pas har iflg. samme kilde været dat. $\frac{17}{1}$ og udstedt af general Bülow. Det besynderlige er, at passet er indført i Generaladjutantstabens kopibog 1814 nr. 135 med datoen $\frac{18}{1}$.

⁴ Iflg. medd. f. Carsten Tank t. Chr. Fr. i en efterskrift til et brev, dat. $\frac{23}{1}$ 1814 kl. 9 om aftenen. Om Rømers ankomst havde Carsten Tank på

Frederik VI's skrivelse til statholderen, dat. *17. januar*, samme dag som Rømer havde forladt Hindsgavl, var ikke egenhændig — alene underskriften er kongens — og tydelig nok blevet nedskrevet i største hast. Indholdet er velkendt¹. Bortset fra nogle indledende ord om Frederik VI's »inderlige Bedrøvelse« indeholder brevet i hovedsagen en kortfattet redegørelse for de ulykkelige militære, politiske og finansielle forhold, der havde nødvendiggjort »den uheldige Fred«, og forklarer, at den var blevet »det eneste Middel, der blev tilovers, for ei aldeles at opløses«. Desuden meddeles nogle forholdsordrer om sikringen af korrespondancen mellem kongen og statholderen, af kort og andet og om tilintetgørelsen af papirer og cifrer, der ikke kunde bringes til Danmark. »De Svenske maa ei finde Noget af Vigtighed, uden de Ting, hvorpaa Privates Velfærd beror, eller deslige Papirer, hvorpaa offentlige Foranstaltninger grunder sig til Landets Tarv«. »Naar De har udnævnt Kommissærerne til Aflevering af Fæstningerne, da anseer De Deres Embede som endt og rejser snarest mulig her til Danmark, hvor De vil finde den Modtagelse, en saa værdig Prins fortjener, som har ofret sig for det Almindelige«.

Så få og fattige var ordene.

Om fredstraktatens bestemmelser gav brevet ingen oplysninger. Med desto større spænding har Christian Frederik gennemlæst skrivelsens bilag. »De Artikler«, hedder det i en slutningsbemærkning, »der særdeles ere vigtige for Dem at vide af Traktaten, følger hermed, lige som den hemmelige Artikel om Laurvig bør kjendes af den Embedsmand, der bestyrer Grevskabet«.

Allerede »Tidens« Extra-Blad d. 25. jan.² indeholdt en passus, som hentyder til de nævnte traktatbestemmelser: »Om Fredsvilkaarene kan Udgiveren Intet tilføie, da han ikke kjender

dette tidspunkt fået underretning af generalmajor kmh. J. D. F. Petersen, næstkommanderende i Frederikssten fæstning.

¹ Se bl. a. Medd. f. Krigsark. IX, 154f. Original med bil. i Chr. VIII's ark. Afd. Norge.

² Se gengivelsen s. 165.

dem, og da de rimeligviis i den Skynding, hvormed dette vigtige Budskab er bragt os, ei kunde blive fuldstændigen meddeelte. Først efter offentliggørelsen af Christian Frederiks norske dagbog, i 1883, har 1814-årets historieskrivere for så vidt forstået baggrunden for denne udtalelse, som de er blevet klar over, at den danske konge ikke havde medgivet Rømer »den hele Fredstraktat«¹ eller nogen »avskrift av selve traktaten«², men kun »avskrift av visse punkter i traktaten«³, »ikkje sjølve traktaten, men berre ei førehands melding«, »ei stutt melding til Christian Frederik om, at Noreg var avstått til Sverige, ordre om å nemna ut kommissærer til å overgje festningane og landet og deretter snu attende til Danmark«⁴. Eller med andre ord: Christian Frederik har »ikke faat hele fredstraktaten, ikke engang selve hoved-artikkelen om avståelsen, og heller ikke kongens kundgjørelse til folket«⁵.

Aktstykket er så ejendommeligt, at det bør gengives i sin helhed. Alene gennemlæsningen af det giver muligheder for forståelsen af *formålet* med dets udarbejdelse og fremsendelse⁶.

14.de Artikel.

Strax efter nærværende traktats *Underskrift*, skal umiddelbar Efterretning derom skyndsomst afgaae til de gjensidige Generaler og Armeer og alle Fiendtligheder ophøre fra begge Sider, baade til Lands og Vands.

Det hændelsesviis maaskee i Mellemtiden forefaldte tages ingenlunde i Betragtning.

¹ Yngvar Nielsen i Vidar. Tidsskr. for Videnskab, Literatur og Politik. Chria. 1887, 638.

² Sverre Steen: Det frie Norge. 1814, (1951), 93.

³ Sverre Steen: Det norske folks liv og hist. VII, 356.

⁴ Arne Bergsgård: Året 1814. Grunnlova, 98.

⁵ Koht: 1814, 46.

⁶ I den Højstkommanderendes ark. H. P. Papirer vedr. Kielerfreden og Norges afståelse findes duplikater af og delvis koncepter til næsten alle de i d. flg. nævnte bilag. Kursiveringerne gengiver aktstykkets understregninger.

Hvad fra den ene eller anden Side imidlertid maatte være bleven erobret eller taget, gives tilbage.

15. de Artikel.

Fra nærværende Traktats Underskrift af *ophøre* alle Contributioner, Betalinger i Penge, Requisitioner, Leverancer og Udredelser, af hvad som helst Slags og de, som *forud maatte have været anordnede*, kræves ikke.

De sequestrede Eiendomme tilbagegives Eierne, *undtagen de [de] Svenske eller Allierede Magters Undersaatter tilhørende Fartøier*, hvilke maatte være blevne tilbagetagne i de Holstenske og Slesvigske Havne og følgelig forblive i bemeldte Eieres Vold.

Der udnævnes fra begge Sider Commissarier, som forsynes med tilstrækkelige Fuldmagter og umiddelbar efter nærværende Traktats *Underskrift* paalægges at overgive og modtage de befæstede Stæder /: *places fortes* /: og de Lande, som afstaaes fra begge Sider i Overenstemmelse med de foregaaende Artikler 4re a) og 7^{b)}, saavel som ogsaa at besørge de af den forenede tyske Nordarmee besatte danske Besiddelsers Rømnings.

Disse Commissarier afgjøre venskabelig alle her ei udtrykkelig navngivne stridige Punkter.

Iøvrigt tiene til Grundregler for benævnte Commissarier følgende Forskrifter:

a) denne 4de Artikel indeholder heele Norges Afstaaelse med Undtagelse af Island, Grønland og Færoerne. — Artikken skal blive vedføiet.

b) 7de Artikel indeholder Pommerens Afstaaelse, Fyrstendømmet Rygen indbefattet. — Artikken skal vedføies.

1. At Hertugdømmet Slesvig, Fortet Fredriksorth iberegnet, rømmes af de Allierede Tropper, *umiddelbar* efter nærværende Traktats Underskrift.

2. At de Allierede Tropper, med Undtagelse af de som høre til Blokerings Corpset for Hamborg, fra den Tid af, skal begynde efterhaanden at rømme Hertugdømmet *Holsteen*, saa at umiddelbar efter *Ratificationernes Udveksling*, *heele* Hertugdømmet skal være rømmet af de Allierede Tropper og overgives til de Kongelig danske.

3. At Fæstningen Glückstadt skal rømmes og overleveres til de Kongelig danske Tropper umiddelbar efter Udvekslingen af Hs. Danske Majestæts Ratificationer *mod den svenske Kronprindses provisoriske* Ratificationer, som indtil videre erstatte Hs. [Svenske] Kongelige Majestæts egne.

4. At de *Svenske* Tropper, som forblive i Hertugdømmet *Holsteen*, indtil den Tidspunkt, da samme rømmes, betale i dette Mellemlum deres Underholdning i rede Penge, i Overensstemmelse med en særskildt Convention, som til det Øiemed bør afsluttes med de Kongelig danske Authoriteter.

Men disse sidste kan desuagtet ligesaa lidet nægte Tropperne Hielp og Bistand og sørge for deres Nødtørftigheder, som Tropperne tillade sig nogen Slags directe Requisitioner til Last for Indvaanerne.

Dette kan antages allerede at være sat i Gang.

Forskiellen er altsaa: at Glückstadt kan blive rømmet før end det øvrige Hertugdøm *Holsteen*, naar der iles med at tilveiebringe Ratification, imod den af Kronprindsen provisorisk udstillende.

Dersom Commissairene ikke treffe denne Overenskomst, maae de dog have Tilsyn dermed.

5. At umiddelbar^{c)} efter nærværende Traktats *Underskrift*, rykke de Svenske Tropper ind i Norge og besætte de der sig befindende befæstede Pladser. Hs. Kongelige danske Majestæt forpligter sig til at give de nødvendige Befalinger desangaaende paa den i følgende Artikkel nærmere opgivne Maade.

6. At Svensk Pommern og Øen Rügen skal rømmes af de Svenske og overgives til de danske Tropper, naar de Norske Fæstninger, *Fridrikshald, Kongsvinger, Fridriksstad og Aggershuus* ere blevne besatte af de Svenske Tropper.

16.de Artikkel.

Kongen af Danmark og Sverrig lade udgaae Proclamationer til Indbyggerne af de paa begge Sider aftraadte Lande. De lade tillige udstæde de nødvendige Befalinger til de gjen- sidige saavel militaire som civile Authoriteter i Henseende til Overgivelsen af alle Fæstninger og befæstede Pladser, Arsenaler eller andre militairiske Etablissementer af hvad Navn og Beskaffenhed som helst, — saavel som i Henseende til Kronens Eiendomme og tilhørende Besiddelser, uden mindste Undtagelse, saa at de afstaaede Lande overgaae gandske og aldeles med Roelighed under den nye Souverains Herredømme.

De høie contraherende Magter tilbagekalde umiddelbar fra

^{c)} Er altsaa nødvendig, at med Befalingens Udstædelse iiles, da ellers der kan reise sig Vanskeligheder. — Afsendelse kan nu finde Sted til Vands.

De Norske Fæstningers Afstaaelse gaaer altsaa forud.

Disse Proclamationer maae udstædes strax uden at oppebie Ratificationerne, hvorimod Slesvig strax rømmes og Holsten begyndes at rømmes.

Statholderens Tilbagekaldelse.

de afstaaede Lande, deres General-Gouverneurer og andre offentlige ei indfødte Embedsmænd, som ikke skulde bestemme sig til at forblive under det nye Herredømme, og tage i Almindelighed de hensigtsmæssigste Foranstaltninger for at forebygge al Forhaling i Udførelsen og ethvert Indbrud i Stipulationerne af nærværende Traktat.

24. de Artikel.

De den nu paa det faste Land værende Svenske Armee tilhørende og i Svensk Pommern eller Øen Rygen nedlagde Gods, af hvad Slags eller Benævnelse som helst, *kan frit oversendes til Sverrig uden at nogen Afgift derfor erlægges.* — Men det til Fæstningen Stralsund hørende Artillerie, samt andet militairisk Gods, hørende til ovennævnte Fæstning og alle andre befæstede Pladse, i Pommern og Øen Rygen, overleveres i deres nuværende Tilstand til Kongen af Danmark. — De i de afstaaende Lande forhaanden værende Krigsfartøier og Paquetbaade tilbagetages fra begge Sider, som det behages.

Af den anden «*article séparé et secret*» var vedlagt en fuldstændig afskrift, på et særligt stykke papir, og med udtrykkelig anførsel af underskriften: «*Fait à Kiel le 14. janvier 1' an de grace 1814.*»

Edmond Bourke. (L.S.) G. Baron de Wetterstedt. (L.S.).

Som nævnt i Frederik VI's skrivelse vedrører den grevskabet Laurvig og har følgende ordlyd:

«Il est expressément et formellement convenu entre Sa Majesté le Roi de Danemark et Sa Majesté le Roi de Suède que le comté de Laurvig en Norvège avec ses dépendances et tous les privilèges et prérogatives y attachés restera en toute propriété à Sa Majesté Danoise pour en jouir et en disposer librement, suivant les stipulations de l'article 20 du présent traité».

Endelig indeholdt Rømers postpakke et særligt kgl. rescript¹ — ligesom Frederik VI's skrivelse dat. 17. januar — i hvilket det pålægges Christian Frederik at give admiral Lütken, øverste chef for Norges søstridskræfter, ordre til at lade samtlige »Os tilhørende« krigsbrigge og andre dæksfartøjer sætte i sejlklar stand og uopholdelig afsejle fra de forskellige norske havne til København eller anden sikker havn i Danmark. Admiral Lütken skulde selv følge med skibene.

Ved blot en overfladisk gennemlæsning af aktstykkerne, som oberstløjtnant Rømer medbragte, er det iøjnefaldende, at hverken Frederik VI's skrivelse eller traktatuddraget blot med et eneste ord omtaler fredsslutningen med England (Kielerfredens art. 3), endsig den svenske konges løfte om hurtigst muligt og af al sin evne at bidrage til at bringe krigen med Rusland og Preussen til ophør (art. 2). Når Christian Frederik så tillidsfuldt lod redaktøren af »Tiden« forkynde det glade budskab om »Fred, Fred i Norden!« og tilkendegive det norske folk, at »Præliminarierne for Freden til Lands og Vands [vare] afsluttede imellem Hs. Majestæt Kongen af Danmark og Norge og de allierede Magter«, har han i virkeligheden draget en indirekte slutning

¹ Tr. bl. a. Medd. f. Krigsark. IX, 154. At Rømer har overbragt Chr. Fr. to breve: Fr. VI's skrivelse (med bilag) vedr. fredsslutningen og d. kgl. reskr., begge dat. 17/1 1814 bekræftes af en skr. 15/2 1814 (Generalstabens Bureau. Kopib. II 1814 nr. 378), med hvilken Generaladjutantstaben iflg. kongens befaling tilsendte udenrigsminister Rosenkrantz kopier af de breve, som kongen siden 17/1 havde tilskrevet prins Chr. Fr. »nemlig 2 breve af 17. januar, der sendtes med generaladjutant Rømers».

af de modtagne meddelelser eller alene stolet på Rømers mundtlige oplysninger.

Anvendelsen af betegnelsen »fredspræliminaries«, som man i særlig grad har lagt statholderen til last, giver under disse omstændigheder udtryk for diplomatisk forsigtighed. Rimeligvis har han også taget i betragtning, at han ikke havde nogen underretning om, at Kielerfreden var ratificeret.

Adskillige tegn — og også direkte udsagn — vidner om, at det for fredsslutningen havde været et bestemmende synspunkt for den danske udenrigsledelse — navnlig repræsenteret ved udenrigsminister Niels Rosenkrantz¹ — *at sikre hertugdømmernes snarest mulige befrielse for Karl Johans allierede hærstyrker*. Kun som led i bestræbelserne herfor bliver det forklarligt, at *det fortrinsvis har været den danske regering magtpåliggende at meddele Christian Frederik næsten fuldstændige referater af netop de fredsbestemmelser (art. 15, 16 og 24), der sikrede opfyldelsen af dette ønske, og på hvis hurtige iværksættelse han var i stand til at øve indflydelse*.

Straks efter fredstraktatens underskrift, hedder det i traktatuddragets gengivelse af art. 15, skal der af begge parter 3: de danske og svenske regeringsmyndigheder — for Norges vedkommende af Christian Frederik — udnævnes kommissærer, som, forsynet med tilstrækkelige fuldmagter skulde overgive og modtage de befæstede stæder (»places fortes«) og de lande, som afstås fra begge sider — randbemærkninger oplyser, at denne bestemmelse gjaldt både Norge, Pommern og Rügen — »saavel som ogsaa at besørge de af den forenede tyske Nordarmee besatte danske Besiddelsers Rømning«.

Derefter nævnes fristerne for denne:

Først hertugdømmet Slesvig (fortet Frederiksorth iberegnet). Denne landsdel rømmes »umiddelbart efter nærværende Traktats Underskrift«. Til Christian Frederiks underretning tilføjes som randbemærkning, at rømningen »kan antages allerede at være sat i Gang«. *Dernæst*, at fæstningen Glückstadt umiddel-

¹ Se f. eks. brev f. Rosenkrantz t. Fr. VI ⁸/₁ 1814. Medd. f. Krigsark. IX, 25 f.; jvf. s. 180.

bart efter udveksling af fredstraktatens provisoriske ratificationer af den danske konge og den svenske kronprins overgives til danske tropper. *Og som tredie etappe:* At de allierede tropper efter traktatens underskrift skulde påbegynde romningen af Holsten og fremskynde den så meget, at »heele hertugdømmet« skal være overgivet til danske tropper »umiddelbart efter [de endelige] Ratificationers Udvexling«.

Derefter følger den for Christian Frederiks medvirken afgørende bestemmelse:

»At umiddelbar efter nærværende Traktats Underskrift rykke de Svenske Tropper ind i Norge og besætte de der sig befindende befæstede Pladser«. Senere i aktstykket nævnes udtrykkeligt Frederikshald, Kongsvinger, Frederiksstad og Akershus. For at indskærpe Christian Frederik nødvendigheden af uden tøven at yde sin bistand hertil tilføjes som særlig randbemærkning: »*Er altsaa nødvendig, at med Befalingens Udstædelse iiles, da ellers der kan reise sig Vanskeligheder*« [underforstået med hensyn til hertugdømmernes befrielse for Karl Johans allierede tropper]. Som yderligere påmindelse får han at vide, at besættelsen af de norske fæstninger »gaaer forud« for Pommerns og Rügens overgivelse til Danmark.

Enhver må erkende, at Christian Frederik har modtaget utvetydig besked om de pligter, det — efter Norges afståelse og af hensyn til resten af det danske monarki — påhvilede ham at varetage.

Jævnside de ovenfor kommenterede bestemmelser påkalder traktatuddraget opmærksomhed ved *udeladelserne*, der har fundet sted. Selv om travlheden i hovedkvarteret på Hindsgavl tages i rimelig betragtning, skulde man have troet, at embedsmændene, som har ansvaret for affattelsen — først og fremmest er det Niels Rosenkrantz — havde lagt vægt på at gengive de artikler, der måtte have særlig interesse for Norges statholder. Har de haft det i tankerne, har de gjort så slet arbejde, at man fristes til at undskyde bestemte formål.

Grellest er omtalen af den for Norge afgørende art. 4, blot som en *randbemærkning* til bestemmelsen om udnævnelsen af

kommissærerne, der skulde overgive de norske fæstninger: »Denne 4de Artikkel«, hedder det, »indeholder heele Norges Afstaaelse med Undtagelse af Island, Grønland og Færøerne«. Tilføjjelsen: »Artikklen skal blive vedføiet«, vidner tilsyneladende om den gode hensigt. At den ikke er sket fyldest er til gengæld så opsigtsvækkende, at det bliver en nærliggende gisning, at man ikke har ønsket saa hurtigt at give Christian Frederik traktatens hovedbestemmelse i hænde.

En anden næsten ligeså betydningsfuld udeladelse bekræfter antagelsen.

I Christian Frederiks skrivelse til Frederik VI 25. december 1813¹ — nedskrevet under indtrykket af kongens meddelelse om, at han kunde blive nødsaget til at prisgive Trondhjems stift — havde statholderen indtrængende lagt sin kongelige herre på sinde i så fald selv at løse undersåtterne i de afståede landsdele fra deres troskabsed:

»Naar Deres Majestæt skulde blive nødt til ved en formelig Konvention eller Fredslutning at overlade benævnte Del af Norge, da beder jeg indstændigt, at De ikke udtrykkeligen vil afstaa den til Sverig. Deres Majestæt bør ikke røve sig Deres Undersaatters Hengivenhed, og De kan kun fritage dem for deres Troskabsed; siden er det til dem selv at handle, at vælge Underkastelse eller Modstand. Den første vælges sikkert ikke; under hvad Form det sidste vil ske, kan ej vides«.

Mange udtalelser fra tiden omkring Kielerfredens afslutning lægger for dagen, at formodningen om, at Christian Frederik vilde rejse Nordmændene til kamp mod afståelsen af deres land, har »ligget i luften«². Det er et vidnesbyrd om, hvor stor betydning den danske udenrigsminister under indtrykket heraf har tillagt statholderens tilkendegivelse i »julebrevet« til kongen, at han allerede 13. januar — endnu inden fredsslutningen var en

¹ Medd. f. Krigsark. IX, 137 ff.; jvf. Axel Linvald: Chr. VIII. Norges statholder, 185 f.

² Se bl. a. Georg Norregaard: Freden i Kiel 1814. Scandia XXI (1951—52), 40 f.

kendsgerning — havde afsluttet udarbejdelsen af udkastet til de aktstykker, som overfor det danske og norske folk skulde forklare og kundgøre Norges afståelse. Da Niels Rosenkrantz over for kongen skulde begrunde hastværket, henviste han da ogsaa til nødvendigheden af at fremskynde aktstykkernes formulering, *»naar Maalet, som er Hertugdømmernes Befrielse, skal fremmes, inden maaske Efterretning om Opstand eller Uroligheder i Norge naar til det svenske Hovedkvarter»*¹.

Efter afslutningen af Kielerfreden, da han 17. januar afsendte Rømer med traktatuddraget, fandt Rosenkrantz dog ingen anledning til at oplyse Christian Frederik om, at hans ønske om udstedelsen af en kongelig proklamation, der løste de norske Indbyggere fra deres troskabsed fra kongen var sket fyldest:

«Afin de faciliter l'exécution de l'article précédent» — hedder det i fredstraktatens art. 16. — har den danske og svenske konge gensidigt forpligtet sig til *«à adresser dès la signature du présent traité des proclamations aux habitants des pays cédés des deux côtés, qui les instruisent du changement qui s'est opéré dans leur situation, les délient de leur serment de fidélité et les invitent à recevoir avec tranquillité les troupes de leurs nouveaux souverains qui entreront sur leur territoire...»*

Traktatuddraget, som Rømer medbragte, indeholdt alene den lakoniske meddelelse, at kongerne af Danmark og af Sverige *»lade udgaae Proclamationer til Indbyggerne af de paa begge Sider aftraadte Lande»*. Udeladelsen af tidsfristen: *«dès la signature du présent traité»* har den gode grund, at proklamationen til Norges indbyggere først vilde foreligge endeligt udarbejdet på et langt senere tidspunkt². At man ogsaa har strøget meddelelsen om, at den vilde løse dem fra deres troskabsed, falder derimod saa godt i traad med forglemmelsen at

¹ Brev f. Niels Rosenkrantz t. Fr. VI ¹³/₁ 1814. Medd. f. Krigsark. IX, 28f.

² Jvf. afsnit IV.

medsende ordlyden af selve artiklen om Norges afståelse, at sammenhængen synes åbenbar:

I det ene som i det andet tilfælde kan det kun have været hensigten at forhale virkeliggørelsen af Christian Frederiks modstandsplaner.

»De høie contraherende Magter«, hedder det i fortsættelsen af referatet af samme artikel, »tage i Almindelighed de hensigtsmæssigste Foranstaltninger for at forebygge al Forhaling i Udførelsen og ethvert Indbrud i Stipulationerne af nærværende Traktat«. Er det også med vilje, at man efter ordet »Foranstaltninger« har strøget fredstraktatens ikke uvigtige tilføjelse: »dépendantes d'elles?«. Og i bekræftende fald: har Niels Rosenkrantz foreløbig ikke ønsket at give Christian Frederik et argument i hænde, som senere i tiden med held skulde blive anvendt af den danske regering til at afvise Svenskernes krav om straffeforanstaltninger mod den ulydige statholder?¹

Tilsyneladende var Christian Frederik i høj grad misfornøjet med de modtagne brevskaber. »I den grad er deres ekspedition under al kritik«, skriver han i sin dagbog allerede d. 24 om natten (»aujourd'hui«) straks efter gennemlæsningen og samtalen med oberstløjtnant Rømer, »at jeg slet ikke kan se klart« (»que je n'y vois point jour«). »Man har kun sendt mig nogle artikler af fredstraktaten, [nemlig] dem, der efter hvad man siger, angaar mig selv;« »den 4. artikel omhandlende kongerigets [o: Norges] afstaaelse er kun omtalt som en tilføjelse«. (»nommée qu'additionnellement«). »Har man nogensinde set noget lignende«. »Jeg er endnu ikke i stand til at offentliggøre nogetsomhelst af det modtagne«, er hans øjeblikkelige konklusion. »Da jeg slet ikke har nogen viden (»n'étant point instruit verbalement«) om ordlyden af fredsbestemmelserne«, er »jeg ude af stand til at publicere dem«, gentager han dagen efter i sin dagbog.

¹ En fortsat sammenligning mellem selve traktaten og uddragene af den, der blev sendt til Norge, vil henlede opmærksomheden på et utal af andre artikler, som det måtte være af praktisk interesse både for Chr. Fr. og for Nordmændene at få hurtig kendskab til. Blot i forbigående nævnes art. 5—6, 12, 17—18, 20—23, 26 etc. etc. I alle disse tilfælde vil udeladelserne dog kunne forklares ved ønsket om at fremskynde Rømers afrejse.

I virkeligheden havde Christian Frederik al anledning til at være veltilfreds. Med den fuldstændige fredstraktat i hænde havde han stået over for opgaven øjeblikkelig og uden tøven at skride til handling; kun de ufuldstændige efterretninger, han havde modtaget, skaffede ham tid og mulighed for at forberede folkestemningen og selv nå til klarhed over den indre- og ydre-politiske linje, som han skulde følge. Om målet var han ikke i tvivl. »Det er min faste beslutning«, skriver han i dagbogen, at rejse modstanden mod Kielstraktatens afgørelse. »Gud vil fremme en så retfærdig sag«, tilføjer han. »Af den Almægtige venter jeg velsignelsen«. Først når han havde fået proklamationen i hænde, var handlingens tid inde.

Uden at ville og vide det, havde Christian Frederik og den danske udenrigsstyrelse fælles interesser.

Det ligger uden for denne afhandlings opgave at gengive og kommentere prinsens bedømmelse af den danske konges militære og politiske handlinger. Først og fremmest giver han udtryk for skuffelsen over, at Frederik VI tilsyneladende regnede med, at statholderen vilde følge anvisningerne i hans officielle skrivelse og opgive alle modstandsplaner, udlevere de norske fæstninger og vende tilbage til Danmark.

Åbenbart som en bekræftelse af kongens vilje anfører han ydermere en mundtlig besked, som Rømer har haft befaling til at overbringe statholderen:

Kongen har mundtligt frarådet mig at gøre forsøg på at forsvare Norge, skriver Christian Frederik i sin natlige dagbogsoptegnelse. »Han og Rosenkrantz havde den opfattelse («croyait»), at de Allierede og navnlig England var alt for indstillede for, («trop portés pour») Sveriges interesser og Norge følgelig udsat for de største ulykker i tilfælde af en hårdnakket og uheldig modstand«.

Eftertiden, som har kendskab til de modstridende anskuelser, der gjorde sig gældende inden for både kongehus og regering — og i Frederik VI's eget sind¹ — vil i højere grad end prinsen være lydhør for tone og nuancer i Rømers meddelelse. Navnlig

¹ Jvf. s. 188 og 195.

vil den fæste sin opmærksomhed ved omtalen af de ulykker, som Norge havde i vente, vel at mærke »i tilfælde af en hårdnakket og uheldig modstand«.

Indholdet i det ovenfor omtalte brev fra Carsten Tank¹, nedskrevet sent om aftenen d. 23. januar, bidrager yderligere til at svække indtrykket af tilkendegivelsens alvorlige karakter.

«Just, som jeg skulde forsegle dette [brev], kom Hr. Kh.^{rne} von Pettersen [som nævnt den næstkommanderende i Frederikssten fæstning] og bringer den gyselige Efterretning, at en af Hans Majestæt Kongen af Dannemarks Adjudanter ved Navn Rømer eller Rømling, (der agter sig hid [til Rod] i Aften, er kommen med Depecher fra Kongen til Deres Kongelige Højhed om Norges Overleverelse til Sverrig, *dog med den Forbeholdenhed, at det tildeels skulde komme and paa Nordmændenes egen Bestemmelse*, og de vil vist helst leve med Deres Kongelige Højhed som deres Beskytter, eller døe, idet de vil stræbe efter at naae det sande Gode med alle dem muelige Opofrelser; overalt Gud give Deres Kongelige Højhed de bedste Raad«.

Ingen kan være i tvivl om, at Carsten Tank's meddelelse — med generalmajor Petersen som mellemmand — bygger på udtalelser af Rømer. Mulig misforståelse og overdrivelse taget i betragtning, må den have virket som en yderligere svækkelse af den mundtlige besked, som Frederik VI's sendebud havde overbragt Christian Frederik. Selv om prinsen ikke i sin dagbog har omtalt brevet fra Carsten Tank, er det lidet sandsynligt, at det ikke skulde have givet ham stof til eftertanke².

¹ S. 169, note 4. Samme eftermiddag, fortæller Tank iøvrigt, skal der til Strömstad være ankommet to svenske »med Ordener decorerede Persohner«, som har foregivet at skulle rejse videre til prinsen »med Depecher fra Hans Majestæt Kongen af Dannemark betreffende Overleverelse af det kiære Norge«. Carsten Tank fæster ikke lid til rygtet, men anser sig dog forpligtet til snarest muligt at befordre meddelelsen videre til Chr. Fr. Først d. 24. og 25. januar har feltmarskal Essen sendt 2 breve til Chr. Fr. om Norges overdragelse til Sverige, fæstningernes besættelse etc. (se Yngvar Nielsen: Bidrag til Norges og Sveriges Historie 1812—16 (1869), 21f.).

² Derimod er der selvfølgelig ingen anledning til at fæste lid til svenske meddelelser — i breve f. baron Adlersparre t. d. svenske udenrigsminister

Hvorom alting er, aner man allerede i kildestoffet vedrørende Rømers sendelse det første vidnesbyrd om en modsætning mellem de *officielle* og *uofficielle* tilkendegivelser, som fra den danske konge og regering blev tilsendt Christian Frederik.

Andre postsendinger taler et endnu tydeligere sprog.

II

Kong Frederik VI benyttede ikke alene oberstløjtnant Rømer som sendebud til Christiania¹. Efter en dramatisk overrejse var Christian Frederiks særlige tillidsmand, hans overadjutant major *L. F. Brock* om natten til 5. januar ankommet til det danske hovedkvarter på herregården Hindsgavl på Fyn og havde straks om morgenen kl. 5 haft audiens hos kongen og overleveret ham statholderens betydningsfulde »julebreve«². Både nu og senere gjorde han sig personlig til talsmand for prinsens tanker om at samle Nordmændene til kamp mod afståelsen af deres land. »General Bülow gik med Varsomhed ind paa, hvad jeg foreslog, men [Udenrigsminister] Rosenkrantz slet ikke«. Bülow, har Brock fortalt Christian Frederik³, gjorde endda sit bedste for at fjerne alle personer af kongens omgivelser, der ikke delte hans anskuelser. Når Rømer blev sendt til Norge, skyldtes det da også hans tro på, at Brock vilde fremme (»animerait») Christian Frederiks planer om ikke at prisgive Norge, »hvad svagsindede sjæle (»les faibles d'esprit») troede var nødvendigt for at frelse Danmark«.

Allerede inden fredsslutningen var bekendt på Hindsgavl, blev det betydet Brock, at han skulde rejse til København for

grev Engeström ^{20/2} og ^{12/3} 1814 — om at Rømer havde overbragt hemmelige instruktioner til Chr. Fr., og at denne spillede under dække med Danmark. Rimeligvis er de alene en følge af rygter og efterretninger fra Norge, måske også af misforståede udtalelser af Rømer på tilbagerejsen gennem Sverige (se Yngvar Nielsen: Anf. arb. 22f).

¹ Om det flg. se: Anmærkninger af L. F. Brock til Jacob Aalls Erindringer. Ved F. Schiern. Hist. Tidsskr. 5 r. III, 460 ff.

² Se Axel Linvald: Christian VIII. Norges statholder, 184 ff.

³ Chr. Fr.'s dagbog ^{7/2} 1814.

at modtage nærmere ordrer. Iflg. rapporten om hans rejse¹, havde han brev med fra generaladjutant Bülow; desuden, skriver han, medbragte båden »et 3 Segls Brev² fra Hovedquarteret til Kjøbenhavn«. I hovedstaden ventede Brock at modtage andre brevskaber, som skulde sendes efter ham³.

Overfarten over Storebælt voldte mange besværligheder⁴. I selskab med en anden af Christian Frederik's tillidsmænd, premierløjtnant J. C. de Falsen forlod Brock hovedkvarteret på Hindsgavl søndag nat 16. januar ved 11-tiden og nåede Nyborg næste morgen henimod kl. 10. Medens Rømer slap over allerede d. 17., blev Brock og Falsen slået ud af kurs, drev i land på Langeland og måtte derfra søge tilbage til Sprogø. Først d. 21. slap de over til Korsør⁵. »Gud give Hans Majestæt og Dem en lykkeligere Reise«, skrev Brock til general Bülow. I hovedstaden forefandt Brock »nogle depecher« fra kongen til Christian Frederik, med hvilke han uopholdelig skulde begive sig over Helsingør gennem Sverige til Christiania⁶. Mere ejendommelig var en anden mission, der samtidig blev ham overdraget: At overlevere dronningen en »egenhændig allernaadigst Skrivelse« fra kongen⁷.

Desværre synes brevet ikke at være bevaret. Selv har Brock omgivet det med megen mystik. En ytring af ham, som gammel og blind — dens rigtige gengivelse forudsat⁸ — tillader dog ingen tvivl om, at han har været bekendt med indholdet: »Jeg

¹ Dat. Sprogø 19/1 kl. 8 aften, med en efterskrift d. 21/1. Generaladjutantstabens Bureau. Indk. sager. Prot. IIA. (1814) nr. 110A.

² »3 seglsbreve« o: særlig vigtige breve, der afsendtes med ekstraordinære stafetter (Fr. Olsen: Postvæsenet i Danmark 1808—48 (1908), 35.

³ Jvf. skr. f. generalmajor F. Bülow t. L. F. Brock 19/1 1814. Medd. f. Krigsark. IX, 158.

⁴ Se anf. rapport f. Brock 19/1 og 21/1 1814.

⁵ Danske Kanc. Rev. Dept. N. nr. 15b. Navnefortegnelser over ind- og udpasserede rejsende i januar måned 1814. Korsør. Passet, udstedt af generalkvartermesteren, var dateret 16/1.

⁶ Den i note 3 anf. skr. f. Bülow 19/1 1814.

⁷ Anf. »Anmærkninger« af L. F. Brock. Hist. Tidsskr. 5 r. III, 464.

⁸ Af Fr. Barfod i bladet »Fædrelandet« 1854 nr. 50; jvf. anf. »Anmærkninger« af L. F. Brock. Hist. Tidsskr. 5 r. III, 464, note 2.

har . . . aldrig betroet det til nogen Anden« — skal han have erklæret — »og jeg tager dets Indhold med mig i Graven. Over 31 Aar ere siden henrundne, men endnu idag skulde jeg diktere det aldeles ordret, hvis jeg ei var bunden ved min Ed«. Også omstændighederne ved brevet's overrækkelse må bestyrke formodningen om dets betydning. Hvorfor skulde netop Christian Frederik's udsending være overbringeren? Og tilmed af et brev, som han ikke havde medbragt fra Hindsgavl, men først fået eftersendt til København? Særlig bemærkelsesværdigt er det, at kongen har ladet Brock blive bekendt med indholdet¹.

Efter audiensen hos dronningen, dog først på månedens sidste dag, har Brock passeret Helsingør² — samme dag som Rømer vendte tilbage til Sjælland³ — og nåede en uge senere 7. februar til Trondhjem, hvor han mødte Christian Frederik⁴. »Har jeg ikke altid sagt det, jeg stolede på Brocks Lykke«, skal prinsen have udbrudt, da han blev meldt. Andre havde været mere sortseende, havde troet på rygterne om, at han var gået ned på turen over Storebælt, og modtog ham som en genganger. Sin egen familie på Faaberg, fortæller han, fandt han i sørgeklaeder. Først efter taflet i Trondhjem hos den gamle general Krogh fik Brock lejlighed til at aflevere sine papirer. Iflg. Christian Frederik's udtrykkelige vidnesbyrd⁵ indeholdt de alene kopier af de samme skrivelser, som Rømer havde overbragt.

Prinsens meddelelse er ikke korrekt.

Ganske vist er der mellem Christian Frederiks papirer bevareret et »Duplicat« af Frederik VI's brev af 17. januar tillige med det samme på dansk affattede resumé af fredstraktatens artikler 14, 15, 16 og 24 med påførte randbemærkninger, som Rømer havde overbragt. Af en skrivelse fra Generaladjutantstabens

¹ Jvf. de nedenfor s. 193f. og 196 anf. citater af Brocks breve til J. G. Adler og C. Holten.

² De flere gange (bl. a. s. 185 note 5 anf. lister over rejsende. Helsingør 1—31. januar.

³ Smstds.

⁴ Det iflg. på grundlag af L. F. Brocks anf. »Anmærkninger«. Hist. Tidskr. 5 r. III, 464.

⁵ Chr. Fr.'s dagbog 7/2 1814.

Bureau til udenrigsminister Niels Rosenkrantz¹ fremgår imidlertid, at kongen har tilskrevet prins Christian Frederik et brev af 19. januar, »som sendtes med Overadjutant Brock«. Hermed kan alene hentydes til skrivelsen af nævnte dato², hvormed kongen tilstillede fættren »den fornødne Fuldmagt, udstædt in blanco, for deri at indføre de Mænds Navne, der af Dem udnævnes som Commissairer til at besørge Udførelsen af de Bestemmelser, som angaae Norge, i den mellem Os og Sverrig oprettede Fredstraktat«. I selve fuldmagten — ligeledes dateret Hindsgavl 19. januar, underskrevet af Frederik VI og parafret af Rosenkrantz — henvises til Kielstraktatens artikler 4, 15 og 21. Da en fuldstændig afskrift af netop disse §§ (og af § 7) — som i særlig grad vedrører de afståede lande og landsdele — er bevaret i Christian Frederiks norske arkiv, er det en nærliggende slutning, at de har været vedlagt fuldmagten³.

I så fald har Christian Frederik 7. februar — og først da — fået ordlyden af fredsslutningens norske afståelsesparagraf i hænde.

Samtidig og eftertid har med særlig iver drøftet muligheden af, at Brock har været overbringer af mundtlige meddelelser fra Frederik VI, der deri skulde have tilkendegivet en mere eller mindre vidtgående tilslutning til prinsens oprørsplaner.

Til held for eftertidens historikere har Christian Frederik, endnu om natten efter sin første samtale med Brock, nedskrevet

¹ Jvf. s. 176 note 1.

² Chr. VIII's ark. Norge. Depecher og reskripter f. Fr. VI og koncepter til depecher t. ham 1813—14. Tr. Medd. f. Krigsark. IX, 155 (med datoen 18/1 1814) og Yngvar Nielsen: Aktstykker vedk. Stormagternes Mission . . . 1814, 1 rk. Videnskabselskabets Skrifter II. 1895. No. 1, 8f. (med datoen 19/1).

³ Antagelsen bestyrkes ved, at duplikatet af fuldmagten til fæstningernes overlevering til Svenskerne — som er bevaret i Generaladjutantstabens Bureau. H. P. — indeholder et eks. af fredstraktatens 4, 7, 15 og 21 art. Rimeligvis — skont det ikke direkte kan konstateres — har Brock også medbragt en mindre væsentlig skr. f. Fr. VI t. Chr. Fr., dat. Hindsgavl 18. januar — hvormed fulgte afskrift af traktatens 21. art. — i hvilken kongen modificerede sin befaling »af Gaars Dato« (3: i Fr. VI's brev t. Chr. Fr. 17/1 1814) vedr. dokumenter og kort. Tr. i Yngvar Nielsen: Anf.

et udførligt referat i sin dagbog¹. Ind mellem hverandre, undertiden med afgørende fejl, som skyldes Brocks ufuldstændige viden, indeholder prinsens meddelelser en tilsyneladende udførlig gengivelse af hans hjemmelsmands mundtlige oplysninger om Frederik VI's og hans rådgiveres vurdering af statholderens norske modstandsplaner. Med særlig glæde har Christian Frederik gengivet dronningens udtalelser under Brocks audiens. »Dronningen har forsikret Brock«, refererer prinsen, »at hendes gode ønsker vilde følge mig under alle livets tilskikkelser. Hun så vel faren, for hvilken Norges modstand kunde udsætte Danmark; hun vilde dog forblive den samme, også om de allierede magter skulde tage anledning af den til at ofre monarkiet«. »Dronningen er almindeligt elsket og agtet«, tilføjer prinsen. Christian Frederik har vanskeligt kunnet tænke sig, at hun vilde udtale sig, som hun havde gjort, om hun ikke følte sig i overensstemmelse med sin ægtefælles inderste tanker.

Iflg. Christian Frederiks dagbogsoptegnelse har også Frederik VI *inden fredsslutningen* godkendt prinsens forehavende. »*Til at begynde med*«, hedder det, »*var kongen gået ind på alle de forslag, som jeg havde stillet ham*«. Til overflod gengives de uden omsvøb: »*At jeg i værste fald skulde stille mig i spidsen for det norske folk som dets fører eller konge*«². Først efterhånden, som begivenhederne udviklede sig og under indtrykket af Bülow's og Rosenkrantz' ængstelse, voksede også Frederik VI's betænkeligheder ved fætterens planer. »Brock har bemærket«, skriver Christian Frederik, »*hvorledes kongen dagligt skiftede mening og dag for dag fik mere øje for vanskelighederne ved en modstand, som disse elendige mænd (»ces miserables«) fremstillede som unyttig*«. »Rosenkrantz synes at have tabt hovedet«, fortsætter Christian Frederik; »*til Brock har han endda talt om de ulykkelige forhold (»de la misère«), i hvilke hans broder befandt sig*«.

aktstykker vedk. Stormagternes Mission, 8; jvf. Medd. f. Krigsark. IX, 154, note 2.

¹ Chr. Fr.'s dagbog 7/2 1814.

² At Brock i sine kommentarer hertil er på vildspor, er en anden sag.

Da L. F. Brock forlod Hindsgavl 16. januar om natten, har han — fraregnet indholdet i Frederik VI's brev til dronningen og hendes udtalelser under samtalen med ham — været uden viden om kongens senere sindsstemninger. Som bidrag til kundskaben om Frederik VI's følelser og anskuelser i tiden nærmest efter Kielerfredens afslutning foreligger dog et par hidtil ukendte breve d. 21. og 30. januar til søsteren hertuginde Louise Augusta på Augustenborg¹. Brevene er begge nedskrevet under kongens nødtvungne ophold i Nyborg, da vejr- og isforhold umuliggjorde farten over bæltet. Navnlig det sidste og længste var en formelig redegørelse, om man vil et forsvarsskrift, for hans hele politik i de sidste afgørende to krigsår. Om fredsslutningen og om Norges afståelse indeholder begge brevene nogle bemærkelsesværdige udtalelser.

Først i brevet af 21. januar:

»Tusind tak for Dine Breve af 16. og 17., der var mig meget behagelige og trøstelige. Gud skee Lov, at alle maae føle, at vor Skiæbne var uheldig, men uforskyldt.

En stor Lykke, at Hertugdømmene ere bleven af med disse ubudne Gjæster. Enten vil dette gjøre, dette frembringe, at alle 3 Riger snart blive forenede, eller[s] bliver vor Stilling engang endnu vær[r]e, end den er. Det er besynderligt, som alle smigre Cronprindsen. De sidste Taler i Paris er det ligeledes, og den Tone, der hersker i alt, er saa heelt anderledes, end man skulde have kundet vente det for flere Aar siden. Men Vinden er ogsaa saa forandret, at man ikke kjender den igjen; thi hvo havde kundet ventet, at en Mand som Pontecorvo med faae Hielpe Midler havde faaet alle Monarker til at danse efter hans Piibe. Den, der har gjort os alle ulykkelig, er den infame Alexander....«

Og som efterskrift:

». . . Jeg glemte at besvare dit Spørgsmaal, om vi fik Neutralitet. Dette er en Umuelighed, thi om man endog kunde erholde samme,

¹ Fr. VI's arkiv. Brevveksling med hertuginde Louise Augusta. Af førstnævnte brev har hertuginde dog gengivet efterskriften i et brev til E. P. Tscherning ²⁶/₁ 1814, som er tr. Hans Schulz: Briefwechsel des Herzogs Friedrich Christian zu Augustenburg... mit König Friedrich VI (1908), 430.

blev man aldeles udelukket ved hver Underhandling, hvilket man ikke bør være i min Stilling.

Vi maae stille 10.000 Mand. Derfor betaler Engelland 400.000 £ St. aarlig og Sverrig til Udrustningen 1.000.000 Svensk Banco i 7 Termin[er], 400.000 strax og 100.000 maanedlig, indtil Summen er betalt. Vi har altsaa Kriig med Frankrig. De maa desuden overtage sig Statsgiælden, forsaavidt Norges Deel angaaer. Lev vel, jeg kysser Dine Hænder. Din tro

F.ø

Dernæst hedder det i brevet af 30. januar:

«. . . [Norges afståelse] blev nu en uomgjængelig Fornødenhed; thi med 16.000 Mand kunde jeg let have kastet, hvad der stod i Hertugdømmet Slesvig; men 69.000 Mand foruden Reserve vare alt der. Urimeligt vilde det da være ei at ile med Freden, som dog havde blevet værre, naar Foraaret var kommet, og Engelland havde angrebet Öerne. Hertil kommer, at 7 Aars Krig for Danmark, som skal leve af Handel og Skiibsfart Norge kunde ikke mere udholde at fødes af Haanden, deels for Penge Mangel, deels fordi at Skiibe mangle; thi den $\frac{1}{3}$ Deel tabes hvert Aar af Provisionen og Kornskibe, som anvendes for at forsyne Norge i Krigstider. Man kan sige, det er ikke behageligt at give Tropper for at hjælpe sine nye Venner; men deels er det fornødent for ikke at være udelukket engang, naar Fred sluttes, for at faae sine Fingre med, deels er det en Fordeel for Stats Indtægterne, og endelig giver det øvede Tropper. Men jeg veed, Du har altid haft meget imod sligt. Du finder, Tropper skal blot bruges for Landets Forsvar; men man bør bruge Tropper, hvor Statsklogskab [byder det], thi Politikken er just ikke altiid efter de Principper i det daglige Liv.

.....

Jeg frygter, Du kjedes over min lange Snak; men til Dig maa jeg sige Alt. Din Dom er mig for vigtig for ei at tale reent ud til Dig, om vi endog var ikke altiid enige i Meninger; ellers ere vi det vist, min beste ejegode Veninde. Jeg ligger her endnu, og Gud veed, naar jeg kommer over; paa mig ligger det ikke, men paa vor Herre, som er mig lidt paa Halsen; man muss bessere Zeiten hoffen.

At de Norske skulde modsætte sig, det er mueligt; for mig vilde det ikke være got; thi da havde vi vist mange Uleiligheder deraf. Desuden maae Du troe, at de Svenske have altiid haft et stort Partie i Norge, og de Persohner, man ei skulde troe det om, ere hemmelig svenske.

Men jeg maa slutte, da dette skal gaae med en Extra Post, i Haab at det kommer desto snare[re] til sin Bestemmelse.

Hils meget Caroline, Christian og Fritz.

Evig Din Ven og Broder
Frederik.»

Endnu i det første af brevene fantaserer Frederik VI om storpolitiske omvæltninger, der vilde kunne forene Nordens tre kongeriger under hans scepter; i det sidste er han mere resigneret og forudser uden større affekt de vanskeligheder, for hvilke virkeliggørelsen af Christian Frederiks modstandsplaner kunde udsætte Danmark. At fætterten vilde sætte dem i værk, betragtede han åbenbart som så nogenlunde givet.

Tilbage er stadig det ovenfor fremhævede spørgsmål, om Frederik VI har benyttet Brock som overbringer af *direkte, mundtlige meddelelser*. Sikkert er det, at det i hofkredse, som stod Christian Frederik nær, har været opfattelsen, at han medbragte »de vigtigste og tilførladeligste Nyheder¹. Sine egne tanker, skriver den lille prins Frederiks (VII) guvernør, marinekaptajn J. F. Bardenfleth til Christian Frederik², vil han hellere betro til Brock »end til et Papir, som saa let kan komme i Fiendes Haand. Han vil kunne sige Deres Højhed, hvorledes jeg har tænkt, følt og handlet«.

Mere afgørende er Brocks egne vidnesbyrd.

Mange år senere, i tiden omkring Christian VIII's tronbestigelse, i 1839/40 har prinsen (kongen) af en eller anden grund beskæftiget sig med sine gamle papirer fra tiden i Norge og ikke kunnet genfinde to kopibøger, i hvilke Brock siden Christian Frederiks ankomst til landet og indtil efter Kielerfreden havde indført afskrifter, i den ene af prinsens skrivelser til Frederik VI, i den anden af kongens breve til statholderen. Åbenbart ængstelig ved tanken om, hvad der kunde være blevet af dem, har han

¹ Brev f. lederen af Chr. Fr.'s hofholdning i København kæmner W. Harbou t. Chr. Fr. ³⁰/₁ 1814.

² Brev ²²/₁ 1814.

forst gennem *I. G. Adler*, Brocks nære ven og efterfølger som prinsens sekretær i Norge, senere Christian VIII's geheimekabinetssekretær, søgt oplysning hos Brock om deres skæbne. Da dennes meddelelser tydeligt nok ikke har beroliget ham, har han derefter, nu som konge, ladet en anden af sine tidligere norske medarbejdere, etatsråd *Carl Holten*, i 1813/14 chef for statholderskabets kontorer, fra 1839 geheimekabinetssarkivar, officielt afkræve Brock en nærmere forklaring.

I sine to svar, i et brev til Adler 6. sept. 1839¹ og i et nyt til Holten, kun bevaret i en udateret koncept², men skrevet kort efter Christian VIII's tronbestigelse, antagelig i 1841, har Brock derefter fortalt følgende om de to kopibøger:

Begge bindene — skriver han — var i kvart, indbundet i simple papbind, påklæbet med rødt papir »uden al Forgyldning og Stads«. Engang efter sin hjemkomst fra Danmark og rejsen til Trondhjem, forklarer han videre, i februar eller marts 1814, »i hvert Fald forinden Forsamlingen paa Eidsvold«, har han overgivet både kopibøgerne, Frederik VI's originale skrivelser og prinsens koncepter til Christian Frederik³. Forklaringen — at der efter regentskabets begyndelse blev anlagt nye kopibøger — forudsætter Brock bekendt for både prinsen, Adler og Holten. Derefter fortsætter han: »Da Sagen i Norge tog en betænkelig Vending«, og prinsen i hvert fald vilde sikre bevaringen af dem, blev både bøger og breve pakket i en kasse og med Brocks tidligere tjener og senere lakaj hos prinsen, Søren Jensen Borup sendt over land til Bergen. Efter afslutningen af konventionen i Moss, da hjemrejsen til Danmark var en besluttet sag, blev Borup tilbagekaldt og bragte også bøger og papirer i god behold til Ladegaardsøen, hvorefter kassen uåbnet blev taget med ombord på skibene, som førte prinsen tilbage til Danmark. »Jeg veed med Vished«, tilføjer Brock, »at den saaledes er ankommet med

¹ J. G. Adlers ark.

² L. F. Brocks ark. Af koncepten fremgår, at Holtens henvendelse har været dat. »19 d. m.«

³ Iflg. brevet til Holten skete det i Chr. Fr.'s arbejdsværelse (i »Pakket») i Christiania.

Prindsens øvrige Sager til Kjøbenhavn, thi i selv samme Casse havde jeg forsejlet og forsynet med min Adresse nogle Dokumenter hørende til den norske Historie«, hvoraf han senere havde meddelt I. G. Adler enkelte stykker »og endnu har alle øvrige i Behold«. »Lang Tid derefter, vel endog meer end eet Aar«, oplyser Brock, har Christian Frederik spurgt efter bøgerne, som han ikke kunde genfinde. »Dette forundrede mig storligen«, bemærker Brock, og han havde også straks spurgt, om heller ikke brevene og koncepterne var tilstede. »De findes vel«, skal prinsen have svaret.

Sikkert er det, at ingen af de to kopibøger nu er bevaret i Christian VIII's efterladte arkiv. Da både Frederik VI's originale breve og også Christian Frederiks koncepter er i behold, synes tabet dog ikke svært at forvinde.

Spørgsmålet om de to kopibøger har i sig selv interesse som bidrag til bedømmelsen af den større eller mindre fuldstændighed, i hvilken Christian Frederiks norske papirer er bevaret. Når det her er fremdraget, har det dog den særlige forklaring, at Adlers og Holtens forespørgsler har givet *Brock anledning til i sine svar at fremsætte oplysninger om de mundtlige meddelelser fra Frederik VI, som han ved sin ankomst til Trondhjem 7. februar havde overbragt Christian Frederik.*

I brevet til I. G. Adler skriver han herom:

«. . . men mig var Sagen mistænkelig og især ubehagelig, fordi der blandt Brevene [fra Frederik VI] fandtes eet, egentlig kuns en Seddel, skreven i Ciffer, bragt af Fru Kaas [Kirstine Clauson, i andet ægteskab g. m. Kancellipræsident F. J. Kaas] og adresseeret til Fru Tulstrup [g. m. Christian Frederiks gode ven, i 1814 stabskirurg og professor i Christiania M. A. Thulstrup], *hvilken lille Seddel indeholdt det Kongens Sindelag, han havde udtalt til mig, og [som] var det eneste skriftlige Beviis for Sandheden af, hvad jeg ved min mundtlige Forhandling med Kongen, Norge og Prindsens Stilling vedkommende, havde underrettet Prindsen om.* Vel kunde jeg have havt et anden Beviis herom, hvis jeg vilde have handlet uredeligt; thi i *en Haandskrivelse af Kongen selv, som jeg den 28. Jan. 1814 modtog i Kjøbenhavn [c: brevet til dronningen]*, hvor jeg, afreist fra Hingsavl den 17—18 [c: 16—17, se ovenfor] havde Ordre at opholde mig, indtil jeg modtog nærmere Ordre, *indeholdt*

en ligedan Tilstaaelse om Naturen, Hensigten og de Bestemmelser, Kongen havde givet mig i Henseende til det medbragte Forslag. Men Brevet indeholdt udtrykkeligen, at jeg skulde aflevere det samme i Kjøbenhavn, og jeg gjorde det uden at tage Copie deraf. Og jeg har heelt vel bemærket efter de Forsikringer, jeg efter Opfordring har givet Gossel (oberstløjtnant F. L. C. Gossel) om i hver Henseende at have afleveret mine Vaaben, har sadt Bylow i Stilling til at turde behandle mig, som han vilde . . .¹.

I brevet til Holten udtaler Brock sig endnu udførligere:

«. . . fremdeles erindrer jeg dunkelt, at Hans Høihed i Kbhn. talte til mig . . . især om en Depeche, der saae ud som en Seddel og var medgivet Frue Kaas med Adresse til Frue Tulstrup og dog skrevet i Gen. Stabens Bureaus Chiffre, som sædvanlig ved Chiffrebrevne uden Underskrift, men indeholdende Kong Fr. 6tes Tilsagn om², »at hvad Allerhøistsamme end maatte finde sig nødtvungen til at foretage mod Prinds Regenten, vilde han dog stedse forblive hans Ven«. . . »Denne Seddel« — bemærker Brock senere i brevet — »er det eneste skriftlige Document, som jeg troer Prindsen har fra Fr. 6te om hans Indvilligelse i, hvad Prindsen foretog i Norge, og som hovedsageligen beroede paa de Meddelelser mig mundtliggen vare overdragne at overbringe Prindsen . . .³.

Brock omtaler derefter prinsens »julebrev« til kongen⁴ og hans rejse til hovedkvarteret på Hindsgavl.

«. . . I Slutningen af denne Depeche«, hedder det, »tilføjede Hs. Høihed med egen Haand, og denne Depeche maae findes i Gen. Stabens Bureau, hvorlunde Overbringeren heraf, Major Brock, som han vidste at have Hs. Majestæts Tillid, tillige besad hans (Prindsens) Tiltroe i saadan Maade, at Hs. Majestæt kunde meddele ham, hvad Allerhøistsamme vilde at skulle komme til hans (Prindsens) Kundskab . . .⁵.

¹ Sidstnævnte passus er udtryk for Brocks bitterhed mod generalmajor Frantz Bülow, af hvem han følte sig dårligt behandlet.

² Det flg. fremhævet i brevet.

³ Sidstnævnte passus er som bekendt helt uoverensstemmende med de virkelige forhold og beror på Brocks erindringsforskydning, at Chr. Fr. først under stormandsmødet på Eidsvold d. 16. februar skulde have truffet beslutningen om sit »oprør«.

⁴ c: Skrivelsen ²⁵/₁₂ 1813., tr. Medd. f. Krigsark. IX, 137ff.

⁵ Den originale skrivelse bekræfter dette Brocks udsagn.

Brock fortæller derefter om rejsen til Danmark og om hans ankomst til Hindsgavl »Natten til 5te Januarii«.

Og fortsætter:

«. . . Her forblev jeg, indtil Freden var afsluttet, og havde i den Tid flere Gange Audientz hos Hs. Maj. Kongen i Anledning af den fra Hs. Høihed Statholderen medbragte Forestilling. Hs. Maiestet, som stedse har havt Kjærlighed for den arvede Throne og det Folk, han beherskede, og vistnok indseende det Tab, det vilde være for den danske Stat og hans Efterfølger paa Thronen, naar Norge skulde skilles fra Danmark, lyttede stedse til Forslaget [underforstået: om at Christian Frederik skulde rejse modstand mod afstaaelsen af Trondhjems stift]; kun var han uvis om Maaden, hvorpaa det kunde udføres, yttrede, da jeg bragte i Erindring »Selskabet for Norges Vel«, sin Mistanke om sammes Hensigt i sin første Opstaaen, men sagde mig engang reent ud: Nu har jeg givet ham hele landet, nu faaer han see, hvad han kan gjøre med det . . .¹.

Brock indskyder her som forklaring: »Denne Yttring har jeg først forstaaet, da jeg senere, og tilsidst af Wergelands og Munch-Ræhders Historie om Norge², seer, at der først har været forlangt af de allierede Magter at aftræde til Sverrig Trondhiems Stift og Nordlandene«.

Videre skriver Brock:

«. . . Gen. Bülow hældede i Begyndelsen til Kongens Mening og talte til mig i denne Aand og om Maaden, paa hvilken det kunde udføres, men Statsminister Rosenkrantz talte stedse imod den Plan eller Tanke, at Prinds Christian skulde holde sig i Norge. I Hjertet troer ieg ogsaa, [at] Gen. Bülow var derimod, meest vistnok for at faae Fred, og Kongen blev ogsaa omsider stemt for samme Ønske . . .«.

¹ Iflg. L. F. Brocks: Anmærkninger til Jacob Aalls Erindringer. Hist. Tidsskr. 5 r. III, 463 var denne ytring »den sidste Besked paa mit Ærinde, jeg der fik af Kongen«. Som det vil ses, svarer udtalelsen ikke til indholdet i det her gengivne brev.

² Brock hentyder temmelig sikkert til en bemærkning i Henrik Wergelands Norges Konstitutions Historie, 1. hefte (1841), s. 50. Ved »Munch-Ræhders Historie om Norge« tænker man nærmest på Munch-Ræhder: Den norske Statsforfatnings Historie og Væsen, som også udkom i 1841. Nogen oplysning om de mislykkede forhandlinger om at begrænse afståelsen til Trondhjems stift synes dette arbejde dog ikke at indeholde.

Brock fortæller derefter om sin vanskelige rejse til København og om sin ankomst til hovedstaden:

». . . Her modtog jeg 28. Januarij istædetfor Depeche en allern. Haandskrift fra Hs. Maj., hvori Allerhoistsamme tillader mig at rejse, men lægger mig paa Hjertet at betænke, hvorlunde hvad vi i Norge foretog, mulig kunde falde tilbage paa Danmark, som havde fordring paa vor Taknemmelighed, og befalede mig at aflevere dette Brev enten til Oberstlieuten. Romer eller til Hendes Maj. Dronningen, hvilken Befaling jeg ogsaa udførte, uden at tage nogen Copie af samme, ved en Audientz hos Hds. Maj. og afreiste samme Dag til Norge uden nogen Depecher . . .»¹.

Vurderingen af Brocks to breve volder mange vanskeligheder.

Forst og fremmest må tages i betragtning, at de skyldes en ca. 65årig blind mand, der siden 1831 måtte benytte sine børn eller andre som forelæsere og nedskrivere af sine diktater. Alle legemlige skrøbeligheder til trods bevarede han dog sin fulde åndskraft og uafhængighed, nærrede uskrømtet sympati og også beundring for Christian Frederik, men var ingensinde nogen ukritisk lovpriser af hans gerninger og har ligeledes som medlem 1836—44 af Viborg stænderforsamling forfægtet sine standpunkter uden skelen til egne interesser eller fyrstegunst. Også efter at have forladt Norge bevarede han interessen for landet og dets folk, har bestandig tumlet med erindringerne om sin virksomhed i Christian Frederiks tjeneste og i skrifter og breve givet vigtige bidrag til oplysning om prinsens og hans egen andel i Norges skæbne. Selv om de her fremdragne skrivelser er nedskrevet mere end 25 år efter de omhandlede begivenheder, indeholder fejl og misforståelser og også er mærket af memoireforfatteres sædvanlige trang til at bringe sammenhæng i erindringernes stykkevise og brogede overleveringer, har de alligevel deres historiske betydning. Ved vurderingen af denne bør man tillige have i stadig minde, at begge breve — og navnlig skrivelseren til Holten — var bestemt for Christian Frederik og dermed

¹ Da Brock bl. a. overbragte Chr. Fr. et duplicat af Fr. VI's brev af 17/1 med bilag foruden blanco-fuldmagten til de norske fæstningers overlevering til Svenskerne, er bemærkningen ikke korrekt.

for den eneste mand, der — såvidt hans hukommelse rakte — var i stand til at bedømme rigtigheden af de fremsatte meddelelser. Så meget mere, som han i sit væge havde alle papirerne fra hans ophold i Norge, ved hvis hjælp han vilde være i stand til at genopfriske sine erindringer.

Ud derover er vel især anledning til at fremhæve følgende betragtninger:

1. Referatet, i brevet til Holten, af Brocks samtaler med Frederik VI i hovedkvarteret på Hindsgavl bærer så afgjort sandhedens præg og bekræftes i næsten alle enkeltheder af Christian Frederiks dagbogsoptegnelse 7. februar. Navnlig fremgår det af begge sæt beretninger, skønt nedskrevet med 25 års mellemrum, at kongen oprindeligt havde været fuldstændig vundet for sin statholders dristige »oprørsplan« og først under indtrykket af Rosenkrantz' indvendinger blev betænkelig ved dens konsekvenser.

2. Som bevis for, at Frederik VI *desuagtet* har medgivet Brock den mundtlige besked til Christian Frederik, der var ensbetydende med en godkendelse af prinsens forehavende, henviser Brock — i begge skrivelser — til et brev fra kongen, som fru Kaas 19. marts har overbragt prinsen¹, og hvis indhold skulde svare til meddelelsen, han selv havde haft med. Iflg. Brocks vidnesbyrd i skrivelsen til Holten har kongen i »fru Kaas' brev« givet Christian Frederik tilsagn om, »at hvad Allerhøistsamme end maatte finde sig nødtvungen til at foretage mod Prinds Regenten, vilde han dog stedse forblive hans Ven«.

Med kendskab til dette citat er det ikke vanskeligt at finde frem til selve brevet, som den dag i dag er bevaret mellem Frederik VI's andre mere private breve til fætteren². I god overensstemmelse med Brocks beskrivelse er det lille brev, i oktavformat, affattet helt i ciffer — men dechiffreret i Norge — uden datering, overskrift og underskrift. Både helt og delvis

¹ Iflg. Chr. Fr.'s dagbog.

² Tilmed er en kopi — som Brock formoder det — indført i den Højstkommanderendes »hemmelige« kopibog som nr. 77 med datoen $\frac{7}{3}$ 1814.

har det tidligere været offentliggjort¹. I det følgende gengives det alene på grund af dets kildemæssige betydning for vurderingen af Brocks mundtlige meddelelse til Christian Frederik:

«Jeg har modtaget Deres Proclamationer [o: af 17. februar]; vær forvisset om mit Venskab, og at jeg aldrig skal svigte Dig. Betænk, at det defencive er en farlig Stilling for Norge. Englands Venskab er Du ey sikker på, og hvorledes kan Norge da sikkres for Sult.

Hvad Du har paalagt mig betreffende Din Son og Dit Huus skal følges nøyagtig. Jeg skal staae Din Son i Faders Sted.

Mine Handlinger vil Du kanskee finde ey at være overensstemmende med, hvad jeg har lovet Dig, men mit Hjerte er uforanderligt, og Følgerne af mine Handlinger skal svare til mit Hjertes Følelser».

3. Som en indirekte bekræftelse af, at Brock har overbragt Christian Frederik en mundtlig besked fra Frederik VI, der gav statholderen underretning om kongens sympati for hans oprørsplaner, kan anføres endnu en bemærkning i hans skrivelse til Holten:²

«. . . Længere hen [o: senere end samværet i Trondhjem], dog endnu i Februarii, som jeg troer, ankom til Norge Capt. Falsen, der paa Bæltet havde deelt mit Uheld [i virkeligheden en fejlhuskning for kaptajn Haffner³] og bragte til Statholderen en Depeche af et Indhold aldeles modsat den Mening, Hs. Maj. havde yttret til mig, og i hvilken Hs. Højhed blev befalet saa snart muligt at overgive Norge til de svenske Autoriteter og forlade Landet; men Prindsen var dengang gaaet forvidt i den anden Retning til at kunne opfylde denne Befaling, og der var saaledes ingen Grund til Anke fra Kongens Side, eller til Frygt fra Prindsens, over at være gaaet for vidt . . . ».

Brocks bemærkning genspejler, i hvor høj grad han har følt sig desorienteret ved modsigelserne i Frederik VI's tilkendegivelser over for Christian Frederik. Nogen forståelse for, at

¹ Bl. a. i Medd. f. Krigsark. IX, 172.

² Med det flg. jvf. s. 229f.

³ Smsts.

der har været forskel på kongens officielle og private meddelelser til fæltteren, har han åbenbart ikke haft. Endsige for, at han selv har været en brik i et politisk spil, som blev den nødvendige følge af modsætningen mellem Danmarks officielle politik og Frederik VI's personlige følelser.

4. Mod rigtigheden af Brocks oplysninger om meddelelsen, han overbragte Christian Frederik, kan alene anføres den tilsyneladende mærkelige omstændighed, at prinsens dagbog ikke med et eneste ord bekræfter, at hans udsending har medbragt kongens udtrykkelige mundtlige godkendelse af hans planer. Lige så uforklarlig er dog også prinsens tavshed om Frederik VI's betydningsfulde udtalelser i brevet, som fru Kaas, eller fru Thulstrup, vitterlig nok har overleveret ham: »Elle apporta beaucoup de lettres, bien chères, bien intéressantes pour moi; mes soeurs, mon frère, mes cousins et cousines me témoignèrent leurs participation sincère, m'assurèrent de leur amitié et qu'ils auraient des soins paternels pour mon fils. *Officiellement je n'ai pas eu le mot du Roi*¹.

I det ene som i det andet tilfælde har Christian Frederik vist en så vidtdreven diskretion, at han ikke engang i sin private dagbog har anført udtalelser, som kunde være politisk kompromitterende for Frederik VI, om de blev bekendt. Også for vurderingen af dagbogen som historisk kilde har konstateringen betydning².

5. Ved gengivelsen af dronningens mundtlige hilsen har prinsen ikke næret nogen betænkelighed. Som det fremgår af de ovenfor gengivne uddrag af Brocks skrivelser til I. G. Adler og Holten, indeholder de to forskellige referater af Frederik VI's brev til dronningen.

Iflg. brevet til Adler:

«. . . indeholdt [det] en ligedan Tilstaaelse [som i det af fru Kaas overbragte brev] om Naturen, Hensigten og de Bestemmelser, Kongen havde givet mig i Henseende til det [fra Christian Frederik] medbragte forslag . . .».

¹ Chr. Fr.'s dagbog 18/3 1814.

² Jvf. Sverre Steen: Det frie Norge. 1814, 93.

I brevet til Holten meddeles derimod, at:

«. . . Allerhoistsamme [d: Frederik VI] tillader mig at rejse, men lægger mig paa Hjertet at betænke, hvorlunde hvad vi i Norge foretog mulig kunde falde tilbage paa Danmark, som havde Fordring paa vor Taknemmelighed . . . ».

Om nogen tilbagekaldelse af Brocks mundtlige instruktion har der således ikke været tale, derimod nok om en påmindelse om *også* at tage hensyn til Danmarks interesser.

I Christian Frederiks dagbogsoptegnelse 7. februar findes der ingensomhelst hentydning til dette brev. Efter behag kan man gætte på, om det skyldes Brocks tavshedslofte — som ikke gjaldt dronningens mundtlige hilsen — eller er et gentaget vidnesbyrd om Christian Frederiks konsekvent gennemførte beslutning ikke at betro papiret selv den ringeste oplysning om kongens »private« tilkendegivelser.

Hvorom alting er, efterlader alle indtil nu fremdragne oplysninger om Brocks sendelse et stærkt indtryk af Frederik VI's sympati med Christian Frederiks oprør mod Kieltraktaten. Heller ikke efterlader de nogen tvivl om, at Norges statholder har været vidende om kongens standpunkt og derfor også har kunnet tage det i betragtning ved fastlæggelsen af sin politik. Hvor megen indflydelse denne viden har øvet — og hvorlænge Frederik VI fastholdt sin anskuelse — er andre spørgsmål, hvis undersøgelse ligger uden for denne afhandlings opgave. Givet er det, at kundskaben om Frederik VI's tilslutning må have været afgørende for Christian Frederiks overbevisning om at kunne regne med Danmarks mere eller mindre vidtgående støtte. Både for ham selv personlig og for Norges sag, i særlig grad dets kornforsyning, skulde den blive til fordel.

III

Kun med bistand af Christian Frederiks optegnelser og brevsamlinger kan man besvare spørgsmålet, hvornår og ved hvem prinsen har *faet et fuldstændigt eksemplar af fredstraktaten i hænde.*

Af major Brocks meddelelser får man et levende indtryk af

modsætningerne i hovedkvarteret på Hindsgavl: mellem på den ene side kong Frederik VI og på den anden hans nærmeste rådgiver udenrigsministeren Niels Rosenkrantz, delvis støttet af chefen for generaladjutantstaben, generalmajor Frantz Bülow. Iflg. Brocks udsagn har meningsforskellen blandt andet givet sig udtryk i valget af de to udsendinge til Christian Frederik, af oberstløjtnant Rømer som overbringer af den *officielle* efterretning om freden, og af Brock, hvem kongens *fortrolige* budskab blev betroet. Alene vejrgudernes luner var bestemmende for, at de nåede frem til så forskellig tid.

Lige så ejendommeligt er det, at også Niels Rosenkrantz i de samme dage har foranlediget en særlig sending.

Som mellemmand benyttede han Christian Frederiks nære ven og tillidsmand, den tidligere finansminister og stadig medlem af Geheimestatsrådet *Ernst Schimmelman*. Da denne — under Rosenkrantz' fraværelse sammen med kongen på Hindsgavl og i Middelfart — varetog Udenrigsdepartementets forretninger i København, var det tilsyneladende den naturligste sag af verden, at Rosenkrantz benyttede ham som hjælper. Også henvendelsen til ham — et kortfattet brev af 19. januar¹ — synes ligetil. Uden kommentarer af nogen art sendte han kollegaen en dansk oversættelse af den fuldstændige Kieltraktat, underrettede ham om kongens vilje, at den uden ophold og under Udenrigsdepartementets tilsyn skulde trykkes, og pålagde ham at sørge for, at et passende antal eksemplarer med kurer blev afsendt til Christian Frederik i Norge.

Først ved nærmere eftertanke — og med kendskab til, hvorledes Schimmelman røgtede opgaven — bliver det sandsynligt, at *Niels Rosenkrantz har spillet sine egne kort og foranlediget afsendelsen af et budskab til Christian Frederik, der måtte virke som en svækkelse af Brocks mission.*

¹ Afskr. vedl. Schimmelmans nedenfor omtalte på dansk affattede skr. t. Chr. Fr. 1/2 1814. Chr. VIII's ark. Norge. Breve fra Ernst Schimmelman. Vedr. de forudgående forhandlinger i hovedkvarteret om traktatens oversættelse, trykning og forsendelse til Norge se brev f. Niels Rosenkrantz t. Fr. VI 19/1 1814. Medd. f. Krigsark. IX, 36f.

Af Schimmelmans nedenfor gengivne skrivelse til Christian Frederik fremgår det, at han først »i Forgaars«, *s: 30. januar* har fået Rosenkrantz' anmodning i hænde. Da Romer var sluppet over til Korsør allerede 17. januar, og Brock og Falsen d. 17.—19. drev om i Storebælt (med ophold på Langeland) og derefter fra d. 19. om aftenen og indtil engang d. 21. sad fast på Sprogo, kan ingen af disse tre have overbragt Rosenkrantz' brev. Af Danske Kancellis navnefortegnelse over ind- og udpasserede rejsende i Korsør i januar måned 1814 fremgår imidlertid, at der i tiden mellem 19. og 30. januar — bortset fra de nævnte tre danske officerer — kun er tre svenske herrer, som 29. januar er ankommet til Korsør på rejse fra Middelfart eller Kiel til [København og] Sverige: baron Adlercreutz og oberstløjtnant Stiernkranz som kurerer og oberstløjtnant Essen, med pas 20. 22. og 18. januar af henholdsvis Rosenkrantz, den svenske udenrigsminister Engeström og Rosenkrantz. Så vigtigt har Rosenkrantz anset sit brev til Schimmelman, at han ikke har afventet kongens og sin egen tilbagerejse fra Hindsgavl til København — som han i brevet til Schimmelman bebudede skulde finde sted dagen efter dets affattelse, *s: 20. januar* — men har betroet det til en af de svenske herrer. Ved tilrettelæggelsen af Rømers postsending viste udenrigsministeren ingen interesse for at give Norges statholder udtømmende underretning om fredstraktatens norske bestemmelser. Til gengæld synes det at fremgå af brevet til Schimmelman, at han ved nærmere eftertanke har forstået, at forsinkelsen snarest måtte lette Christian Frederik spillet. Som ovenfor nævnt er Rosenkrantz' skrivelse til Schimmelman dateret 19. januar. Samme dag har generalmajor Frantz Bülow sendt depecher og rejseordre til Brock¹. Også denne sending må være overbragt af de svenske rejsende. Åbenbart har Rosenkrantz ikke næret noget ønske om at benytte Brock som budbringer, men foretrukket en særlig kurer.

Uvilkårligt gør man sig sine formodninger.

Også Ernst Schimmelman har haft hastværk. Allerede 1. februar underskriver han følgende brev til Christian Frederik:

¹ Se den s. 185 note 3 anf. skr.

»Geheime-Statsminister Rosencrantz har tilsendt mig hoslagte Oversættelse af den med Sverrig sluttede Fredstractat og ifølge Hans Majestæts Allerhøieste Befaling paalagt mig uden Ophold at lade trykke et vist Antal Exemplarer og at sende dem pr. Coureer igiennem Sverrig til Christiania for snarest at bringe Tractaten til Deres Høyheds og Normændenes Kundskab.

Da denne Ordre var dateret Middelfart d. 19. Januar og paa Grund af Beltets standsede Passage først har kunnet komme mig til Hænde i Forgaars, da Tractatens Trykning her vilde medtage 5 à 6 Dage¹, og da det i alle Henseender maa være magtpaaliggende snarest at skaffe den til Norge, saa har jeg holdt det for Pligt underdanigst uden Tidsspilde foreløbigen at tilstille Deres Høyhed en skreven Copie.

Deres Høyhed vil naadigst bemærke, at Tractatens Udvevling skal skee i Kjøbenhavn, efter at Ratificationen er kommen hertil fra Stockholm. Geheimstatsminister Rosencrantzes ovenanførte Yttringer giøre imidlertid Bekjendtgjørelsen i Norge ikke afhængig af Ratificationen, og Hans Majestæts og bemeldte Ministers Tilbagekomst fra Fyen hertil er paa Grund af Beltets Tilstand ubestemt. Det synes derfor at svare til Hans Majestæts Hensigt, at Tractatens Publication ikke opsættes indtil dens Udvevling. Jeg skal ikke desmindre underdanigst oversende Deres Høyhed et Antal trykte Exemplarer, saasnart jeg er sat i Stand dertil.

Kjøbenhavn den 1te Februari 1814
E. H. Schimmelmänn.»

Skrivelsen er efter al sandsynlighed affattet i Udenrigsdepartementet — efter Schimmelmänn's anvisning som en almindelig embedsskrivelse — og i færdig stand blevet forelagt ham til underskrift. Dens ydre form er også vidtforskellig fra hans sædvanlige breve til Christian Frederik. Først og fremmest er den skrevet paa dansk — ellers skriver han altid fransk til prinsen — med skriverhånd og uden fjerneste hilsen. Ved, ganske unødvendigt, at vedlægge en afskrift af Rosenkrantz' henvendelse til ham, har han yderligere understreget, at skrivelsen skyldes et direkte pålæg.

¹ Den flg. passus indeholder den officielle bekræftelse paa, at hverken Romer eller Brock har medbragt noget fuldstændigt eksemplar af fredstractaten.

Intet under, at Ernst Schimmelmann *samtidig og ligeledes med datoen 1. februar* har fundet det påkrævet at sende Christian Frederik et egenhændigt personligt brev¹. I betragtning af deres nære venskab og fortrolige forhold havde det også virket mere end besynderligt, om han ikke havde medgivet postsendingen — den første efter Kielerfredens afslutning, der afgik i hans navn — en skildring af hans tanker og følelser ved statens og fædrelandets ulykke.

Alligevel er indholdet så påfaldende, at det vækker opmærksomhed.

Om ellers hos nogen inden for regeringskredsen var Christian Frederik — ud fra de foregående måneders åbenhjertige meningsudveksling — berettiget til at nære sikker forventning om Schimmelmanns godkendelse og tilslutning til hans modstandsplaner. Da afgørelsen var faldet i Norge 16. februar, var han da også en af de første, der opmuntrede prinsen til at fortsætte ad den bane, han var slået ind på². Lad endda være, at også Ernst Schimmelmann har været så lammet af slaget, da han modtog de første efterretninger om afgørelsen i Kiel, at han i sin fortvivelse har betragtet opgaven som håbløs. Alligevel må hans lange brev til statholderen vække forundring. Nærmestliggende er forklaringen, at han under påvirkning af Rosenkrantz, uden kendskab til Frederik VI's sindsstemninger og som udenrigsministerens særlige repræsentant i København har følt sig forpligtet til at optræde som talsmand for statens officielle politik.

Sikkert er det, at han — med Romer eller Brock³ — har modtaget skrivelser fra udenrigsministeren, der måtte virke som direkte opfordringer til at give udtryk for udenrigsministerens anskuelse.

Brevene, dateret Middelfart 15. og 16. januar 1814⁴ gengives i det følgende i deres franske ordlyd:

¹ Findes også mellem Sch.'s andre breve t. Chr. Fr. i Chr. VIII's ark. Norge.

² Brev f. Ernst Schimmelmann t. Chr. Fr. 8/3 1814. Smstds.

³ Muligvis i »det 3 Segls Brev«, denne omtaler. Se s. 185.

⁴ Schimmelmanns papirer pk. 16 og 17.

Middelfart 15. januar 1814.

« . . . Si l'on met devant le public à quoi montent les dépenses qui ont été faites par le Danemarc pour empêcher les Norvégiens de mourir de faim, et combien peu il a été remboursé, — il jugeroit des efforts qui ont été faits pour sauver ce Royaume. Il ne sera pas moins facile de prouver, que les Provinces Danoises sont hors d'état, surtout depuis l'occupation des duchés par l'ennemi, de fournir à la Norvège les subsistances d'ici à la récolte prochaine, comme la Norvège sans commerce est hors d'état de rembourser ce qu'elle a reçu.

Si l'on trouve que la Monarchie reduite aux Isles peut exister au de la du printems prochain et fournir aux besoins de la Norvège, avec qui toute communication sera, ou est déjà, interrompue par les rigueurs de l'hiver, il seroit sans doute facile de prouver, que la resistance à toute extrémité seroit préférable.

Pour avoir une opinion, il faut considerer l'état actuel dans le quel nous nous trouvons et ne point porter les regards en arriere, sur les causes qui nous ont mis en état de guerre avec la moitié de l'Europe qui nous environne et coupés du seul allié auquel le Roi s'étoit attaché. Il faut considerer qu'un Etat, qui, en pleine paix et en possession d'énormes et extraordinaires avantages de commerce et de navigation, qui faisoient la base de sa prospérité, n'avoit point pu porter ses recettes au niveau de ses dépenses, et qui près de sept ans les a tous perdus, n'a plus les moyens de faire resistance, quand il se trouve reduit au tiers et au quart de sa surface.

On peut vouloir sa dissolution entière, on peut même, à bien des égards, la trouver préférable pour telle ou telle Province et pour quelques individus; mais le Souverain et l'ensemble tendent à la prolongation de l'existence, qui est le but de l'union, sous un même gouvernement. Ce n'est pas le déplorable état dans lequel la Monarchie se trouve aujourd'hui qui la menace de la chute; mais les sept ans de guerre qui ont précédé. Il peut être mis en question, si la resistance a été trop prolongée; mais il est hors de doute, qu'elle ne peut plus avoir lieu, sans que l'Etat soit englouti et desparoisse pour toujours . . . »

16. januar 1813 (!).

« . . . Il seroit plus que présomptueux à moi de vouloir donner à Votre Excellence *des assurances propres à la tranquiliser à l'égard des dangers dont l'Etat est menacé. Il est, comme Vous le savès bien, Monsieur le Comte, dans la volonté du Roi d'en detourner les effets*

de ses Peuples. J'exécute avec zèle et fidélité les ordres que Sa M^{té} daigne me donner. Les résultats des sages combinaisons du Roi dependent de la Providence Divine . . .».

Som indledning i sit mange sider store brev til Christian Frederik gav Schimmelmänn gribende udtryk for sin fortvivelse over begivenhedernes forløb:

«. . . Hele min livsbane«, skrev han, »synes mig nu en frugteslos dröm; resten af mine dage vil være formørket af en dunkel sky, som aldrig mere vil sprede sig. Kun ruiner omgiver os; grundvolden er blevet rystet og omstyrtet«. Og dog. »Man må ikke uden videre hengive sig til en følelse, som sønderriver en og slår en ned. Så længe der eksisterer et almenvel, må man overvinde den. *Jeg* vil ikke mere og har intet at vente. Men *De*, prins, er mere end nogen anden kaldet til at rådspørge Deres store hjerte, til at hæve Dem over ulykken og til at skønne om, hvilket håb fremtiden endnu bærer i sit skød . . .».

Schimmelmänn minder om brevet, han skrev til prinsen, da han var trådt tilbage som minister, og om memoiren om nødvendigheden af at skifte politisk system, som han i sin tid havde forelagt kongen¹. Sine sædvaner tro tumler han endnu engang med vidtspændende tanker om Europas fremtid, tillægger Karl Johan større indflydelse i stormagternes råd, end fremtidens begivenheder skulde vise, han var i besiddelse af, og regner med, at alene Sveriges kronprins som født franskmand og den store kriger vil være i stand til at gennemføre sine egne og Englands ønsker om igen at sætte Frankrigs krone på en Bourbon'ers hoved. Ud fra denne opfattelse — og med betragtninger, som »det udvidede statsraad« i de samme dage gav udtryk over for kongen² — forsvarede han Frederik VI's afslutning af Kielerfreden.

Og derefter vendte han sig til Norge:

«. . . *Il y a des personnes qui croyent qu'une partie du peuple en Norvege voudroit encore tenter la resistance, mais cette resolution ne*

¹ Axel Linvald: Chr. VIII. Norges statholder, 73.

² Se s. 218f.

se fonderoit-t-elle pas sur le faux espoir de trouver des secours pour l'approvisionnement et d'obtenir quelque soutien indirect de la Grande-Bretagne? Qui peut prévoir les suites de cette résistance pour la Norvege et même pour le Dannemarc?

La nation norvegienne a deployé un caractère heroique; je conçois quand la destinée la separe de son Roi et de la famille chérie de ses souverains pour la joindre à un autre état, elle voudra encore se considerer comme une nation qui a toujours su se faire respecter par le sentiment de ce qu'elle se doit à soi même et par sa loyauté. Autant que j'en suis instruit, le P[rince] R[oyal] de Suede ambitionne de montrer tous les égards, toute la condescendance possible aux Norvegiens . . .».

Sine egne pessimistiske ord til trods forblev Schimmelmänn stadig den samme drømmer og fantast, han altid havde været. Selv i ulykkens stund undlod han ikke at forestille sig muligheden af en strålende fremtid for et samlet Norden og dermed også for Danmark og Norge:

«. . . Europa har ikke været forbavset over ideen om at se et kongerige Skandinavien genopstå. Hvis der kunde tilvejebringes en skandinavisk liga mellem Nordens folk, selv om de ikke havde samme suveræn, vilde disse folk føle sig mere trygge og indflydelsesrige («formidables»).

Uden tvivl; hvad der nu er tilbage af det danske monarki er ikke nogen mægtig stat; alligevel er denne stat tilstrækkelig stærk til at slutte en alliance med; den har stor betydning for nabolandene, i Norden eller i Nordtyskland som Mecklenburg, Hannover, Hessen, Brunswig. En alliance med Hannover vilde kunne skabe en forbindelse med England, som vilde være til vor fordel, når den frygtelige kamp med Frankrig er afsluttet, eller en almindelig fred tilvejebragt, som i fremtiden skænker de stater fasthed og en vis ubevægelighed, som bygger deres tilværelse på ligevægten [mellem magterne], på folkeretten og på overbevisningen om, at en klog politik alene kan sikre folkenes ro . . .».

Som advarsel mod et norsk æventyr, der kunde forstyrre disse udsigter, ikke formet i direkte ord, men alligevel tydeligt nok fortsatte Schimmelmänn:

«. . . Danmark, som to gange har været offer for uretfærdigheden [i 1807 og 1814], har al ret til at drage til sig [«fixer sur lui»] de

souverainers og regeringers interesse, som kun kan anfore skæbnen til undskyldning for, at de har overvældet det. . . »*Il peut et doit faire valoir à chaque occasion ce qui a été promis dans le traité du paix avec la Suede, de lui procurer des dedomagements aussi longtems que — si je puis m'exprimer ainsi — l'etat revolutionair de l'Europe dure encore, ou de les mettre en avant si un congres avoit encore lieu . . .*».

Efter at have fortalt nyheder fra den europæiske krigsskueplads, som viste de Allieredes fremgang, sluttede Schimmelmans sit lange brev med en personlig hilsen og en appel:

«. . . Pourquoi nôtre joie ne pourra-t-elle pas être pure et sans melange quand nous aurons le bonheur de Vous revoir.

Monseigneur

Tres humblement
E. H. Schimmelmans

Iflg. fortegnelsen over rejsende over Helsingør må Schimmelmans sending være overbragt Christian Frederik af *hofkurer Glass*, der 2. februar passerede den danske sundby på vej til Norge.

Om modtagelsen af Schimmelmans brev — endsige om dets betragtninger — har Christian Frederik ikke gjort fjerneste notits i sin dagbog. Da han en god måned senere, 19. marts, ved fru Kaas modtog vennens næste skrivelse af 8. marts, hvis indhold måtte være ham mere kærkomment, forsømte han ikke at give udtryk for sin tilfredshed: »Grev Schimmelmans har tilskrevet mig et brev »pleine de genie«¹. Også Christian Frederik har været behæftet med den menneskelige svaghed kun at lægge vægt på de tilkendegivelser, der svarede til hans ønsker.

Givet er det, at *oversættelsen af fredstraktaten — og naturligvis også Schimmelmans breve — 11. februar under prinsens ophold i Roros er kommet i hans besiddelse*. I et brev, skrevet og dateret samme dag, fortæller Christian Frederiks adjutant, kaptajn Gregers Fougner Lundh sin svigerfar, generalauditor Christopher

¹ Chr. Fr.'s dagbog 19/3 1814.

A. Bergh¹, at han havde overværet, at prinsen åbnede postsendingen fra København, som blev overbragt ham af en kaptajn Reuss. Såvidt Fougner Lundh kunde se, indeholdt den »foruden en Mængde Breve ogsaa den længe ventede Fredstraktat«. »Nu maa og vil han vel altsaa snart gjøre det definitive Skridt. Gud give, Nationen og ham til Held og Lykke! Jeg er nu overbevist om, at han alvorlig har opgivet enhver Tanke om Danmark, og at han vil staae og falde med et Folk, som fra ham venter Redning og Gjenløsning«. Uden tøven og straks efter modtagelsen af fredstraktaten traf Christian Frederik sine forholdsregler. I et brev, skrevet allerede samme dag i Røros², underrettede han den svenske feltmarskal grev Essen om modtagelsen både af traktaten og af kongens fuldmagter til udnævnelsen af kommissærer, der skulde udlevere de norske fæstninger. Ifølge en dagbogsoptegnelse har han ogsaa om morgenen dagen efter sendt stiftamtmand Thygeson i Christiania fredstraktaten »for at lade den trykke, men ikke offentliggøre«³.

¹ C. A. Berghs papirer vedr. 1814. For adgangen til at benytte samlingen, der tilhører højesteretsadvokat Carl Lundh i Oslo, bringer jeg denne min tak.

² Chr. Fr.'s egh. konc. og en kopi af brevet findes i Chr. VIII's ark. Norge. Bil. t. Chr. Fr.'s Kopi- og Efterretningsbog III. Sverige. Nr. 14a. Brevet er tr. G. Anderson: Handlingar ur v. Brinkman'ska Archivet på Trolle Ljungby, II, 99f.

³ Chr. Fr.'s oplysning (i dagbogen), at han $12\frac{1}{2}$ har afsendt fredstraktaten til Thygeson, giver en plausibel forklaring på, at den ikke nu findes vedlagt Schimmelmans skrivelse. $1\frac{1}{2}$ havde Chr. Fr. noteret i sin dagbog, at han havde modtaget to breve fra feltmarskal Essen [af $24\frac{1}{1}$ og $25\frac{1}{1}$ 1814] med meddelelse om fredstraktaten og om den svenske konges ratification af den $25\frac{1}{1}$. Af et brev t. Chr. Fr. f. stiftamtmand Thygeson $3\frac{1}{2}$ 1814 fremgår iøvrigt, at denne den foregående dag fra Christiania har tilsendt prinsen nogle svenske aviser, »som indeholder Traktaten om Norges Afstaaelse«. En afskrift heraf med Carsten Tanks hånd siges at circulere i byen. »Hvad skal dette sige?« bemærker Thygeson, »er det for at gjøre sig vigtig, da synes det mig at være saare mal å propos«. C. Th. Sorensens notits (Medd. f. Krigsark. IX, 37, note 3), at Chr. Fr. $14\frac{1}{2}$ modtog »Eksemplarer af Fredstraktaten« beror på en misforståelse. Chr. Fr. meddeler udtrykkelig, at han den nævnte dag modtog fredstraktaten med England samt kongens proklamation og bekendtgørelse (jvf. s. 229).

IV

Christian Frederik var det en særlig skuffelse, at hverken Romer eller Brock — og heller ikke udenrigsdepartementets kurer Glass — havde medbragt den kongelige proklamation, som var stillet ham i udsigt¹.

Forsinkelsen havde sine gode grunde.

Som ovenfor nævnt² havde udenrigsminister Niels Rosenkrantz 13. januar³, endnu inden fredsslutningen var i endelig orden, udarbejdet og overgivet kongen udkastene ikke alene til et åbent brev, hvori Norges afståelse skulde kundgøres og dets indbyggere løses fra troskabseden, men også til en offentlig bekendtgørelse, »hvori Anledningen til det sørgelige Offer, som Statens Vedligeholdelse fordrer, fremsettes i Forbindelse med Deres Mayestæts Følelser ved Opløsningen af det Baand, der knyttede Norges Jndbyggere til Deres Mayestæts Trone«. Niels Rosenkrantz henstillede til kongens egen afgørelse, »om den brugte Form, der gjør denne Bekiendtgjørelse mindre høytidelig, skal vedligeholdes, eller om, som maaskee ville være rigtigere, Deres Mayestæt Selv indførtes deri, som den der taler til Europa og til Deres Folk«. Det har historisk interesse, at det var udenrigsminister Niels Rosenkrantz, som tog initiativet til udsendelsen af disse betydningsfulde aktstykker og har skrevet de første udkast til dem.

For første gang i den danske enevældes historie følte det som en nødvendighed, at Danmarks konge forsvarede sine handlinger⁴.

Det giver Niels Rosenkrantz' henvendelse et særligt perspektiv, at det var en ætling af Danmarks ældgamle adel — af den samme adel, som i 1660 efter tabet af de skånske landsdele havde måttet afgive regeringsmagten til enevoldskongen — der

¹ Jvf. s. 174.

² S. 179f.

³ Medd. f. Krigsark. IX, 28f. Originalerne til dette brev og de i det flg. nævnte aktstykker findes i: Den Højstkommanderendes arkiv. H. P. Akter vedr. Kielerfreden og Norges afståelse.

⁴ Med det flg. jvf. Niels Rosenkrantz: *Journal du Congrès de Vienne 1814—1815*. Publié par Georg Norregaard (1953), 12.

følte sig kaldet til nu efter Norges tab at tale alvorligt til sin herre og lægge ham på sinde, at det var utilstrækkeligt, om han alene og personligt talte til sine undersåtter. Intet kan i højere grad vidne om den rystelse i sindene, som Norges afståelse har fremkaldt, at Niels Rosenkrantz har givet kongen til kende, at det var nødvendigt, at også statsstyrelsens øverste repræsentanter ved deres underskrift på den kgl. redegørelse vidnede for det danske og norske folk, at afgørelsen havde været uafvendelig:

«... Den Kundskab, ieg har om de politiske Begivenheders Gang og om de Grunde, der have bestemt Deres Mayestæt til at bringe Statens Vedligeholdelse et saa smerteligt Offer, synes ogsaa i min Stilling at paalægge mig fremfor nogen anden at forelægge disse allerunderdanigste Udkast til Bekiendgiørelse.

Men, allernaadigste Konge! ieg kan ikke *eene* optræde som Mellemand mellem Deres Mayestæt og Deres Folk! Hvad enten De vælge, at Fremstillingen af Begivenhederne, som have sat Staten i den sørgelige Stilling, hvori den befinder sig, skal gives Form af et aabent Brev eller Manifest, hvori Allerhøyst De tale Selv, eller Deres Mayestæt bestemmer, at denne Fremstilling kommer for Lyset i en anden Skikkelse, saa maae ieg i Underdanighed udbede mig, at den forinden bringes til Stats Raadets eller, maaskee, til de Mænds Kundskab, som Deres Mayestæt allernaadigst fandt for godt at høre, da det østerigske Forslag blev taget i Overvejelse, og at disse Deres Mayestæts betroede Mænd, som desuden ere fuldkommen underrettede om alle Statens Hielpe Kilders Udtømmelse, pålægges med deres Hænders Underskrift at tilstaae, at Nødvendigheden byder under nærværende Omstændigheder at samtykke i Norges Aftrædelse.

Enkelt Deeltagelse fra min Side i denne vigtige Forhandling er ikke tilstrækkelig for at vejlede Nutids og Efterverdens Om-dømme.

Mig synes, at Deres Mayestæt skylder Dem selv at vise, at De i den vigtigste Begivenhed i Deres Regierings Tiid have adspurgte Deres betroede Mænd.

Det aabne Brev, hvorved Norges Indbyggere skulle løses fra Eed og Pligt, synes [ogsaa] at maatte forsynes med Stats Raadets Underskrift.

Middelfart d. 13. Januar 1814.

Allerunderdanigst
N. Rosenkrantz«

Frederik VI fulgte udenrigsministerens råd.

Da kongen 3. januar om aftenen havde forladt hovedstaden og taget ophold i hovedkvarteret på Hindsgavl, har han alvorligt overvejet fastsættelsen af en midlertidig styrelsesordning og også ladet opsætte og personlig gennemrettet koncepterne til en særlig »Instruks for Dronningen og Statsraadet«¹. Under dronningens »Præsidio«, under kongens fraværelse, og så længe forbindelsen med ham var afbrudt, skulde et »Raad« — kongen slettede omhyggeligt i alle forekommende tilfælde forledet af betegnelsen »Statsraad« — bestående af geheimestatsministrene, justitsminister Kaas og finansminister Mosting behandle samtlige kollegiers og departementers forestillinger og med stemmeflerhed træffe resolution i deres sager. Ved nærmere eftertanke har Frederik VI dog atter opgivet planen og i stedet foretrukket den mere tilfældige ordning, som allerede to eller tre gange — under fredsforhandlingerne — havde stået sin prøve². Det har hidtil ikke vakt opmærksomhed, at det såkaldte »udvidede Statsraad« eller »Vore betroede Mænd« — denne gang under dronning Mariæ forsæde — også efter Kielerfredens afslutning er blevet sammenkaldt for udtrykkelig at godkende Frederik VI's politik og samtidig foretage den endelige affattelse af de to betydningsfulde aktstykker, i hvilke kongen efter Niels Rosenkrantz' forslag skulde besegle ophøret af den mere end 400-årige statsforbindelse mellem Danmark og Norge, løse Norges indbyggere fra deres troskabsed og over for det danske og det norske folk gøre rede for de ulykkelige begivenheder, som havde gjort adskillelsen uafvendelig.

I en skrivelse, dateret 16. januar³ — overbragt statsminister

¹ Akter desang. i Kongehusets arkiv. Fr. VI. Dronning Marie Frederikke.

² Om forhandlingerne i »det udvidede statsraad« 3. og 6. december og de deraf fremgaaede betænkninger se Aage Friis: Nye Aktstykker vedr. de politiske Forhandlinger i København i December 1813 og Kielerfreden i Januar 1814. Danske Mag. 5 r. IV. Jvf. Axel Linvald: Chr. VIII. Norges statholder, 183. Som her påpeget (note 2) fremgår det af et brev f. Charlotte Schimmelmänn t. Chr. Fr. 28-29¹² 1813, at der endnu i decbr. har været afholdt et tredje møde.

³ Tr. C. Th. Sorensen: Kampen om Norge II, 129f. Af et brev f. Rosen-

grev I. G. Moltke af oberstløjtnant Römer¹ — henvendte kongen sig til de af statens højeste embedsmænd, som var tilstede i København, gehejmestatsministrene *I. G. Moltke*, *Ernst Schimmelmann* og *Fr. Moltke*, justitsminister *F. J. Kaas* og finansminister *J. S. Mosting*, *Ove Rammel Sehested*, præsident i Økonomi- og Kommercekollegiet, overdirektøren i Rigsbanken og førstedeputeret i Generaltoldkammeret gehejmekonferensraad *Ove Malling*, præsidenten i det Slesvig-Holstenske Kancelli *Otto Joachim Moltke*, den overstkommanderende i København generalmajor *A. Kardorff* og kontreadmiral *Steen Bille*.

Frederik VI var til visse ingen ordets mester og havde heller ikke let ved at give sine følelser udtryk. Desto mere gribende virker hans henvendelse².

Efter en kortfattet redegørelse for forholdene, som havde nødvendiggjort de sørgelige fredsforhandlinger — ikke meget forskellig fra skrivelsen af 17. januar til Christian Frederik — fortsatte kongen:

» . . . Af hoslagde vil sees, hvad Geheime-statsminister Rosenkrantz har udkastet, hvilket Jeg har bifaldet.

Gid Jeg aldrig havde oplevet den sørgelige Dag, da Jeg maatte afgive den Tilstaaelse, at Norge, mit kiære Norge, maatte være det Offer, som maatte gives for ikke aldeles at opløse Alt.

Hvilken Beroeligelse for Mit Hierte, om Mine høystbetroede Mænd maatte ved deres Blik give Mig [i] et af dem undertegnet Skrivt den Beroeligelse, at Jeg havde gjort Alt for at redde det hele; ja selv det skrækkelige af Norges Afstaaelse vilde da være Mig taaleligere.

krantz t. Fr. VI ¹⁴/₁ 1814 (tr. Medd. f. Krigsark. IX, 30f.; originalen i anf. aktpakke i den Højstkommanderendes ark.) havde Rosenkrantz lagt kongen på sinde, at henvendelsen til »det udvidede statsraad« burde afgå, »forinden maaskee Efterretning indløber fra Kammerherre Burke, at Fredstraktaten er underskrevet«.

¹ Af dronning Maries nedenfor gengivne brev, sammenholdt med de til anf. lister over rejsende, der passerede Korsør, fremgår det, at han er den eneste, som kan komme i betragtning.

² Da Fr. VI's originale skrivelse ikke er henlagt mellem de i den Højstkommanderendes ark. i anf. pk. henlagte akter, gengives den efter sm.'s kopibog 1814 nr. 24. En anden afskrift — af Ove Malling — findes i Mallingiana (Registr. 76 s. 135).

Endelig troer Jeg, at trykte Bekiendtgjørelser i Mit Navn vil være fornødent, hvortil Geheimstatsminister Rosenkrantz har opsadt det Fornødne, og som kunde nærmere af Dem alle redigeres til at blive et af Mig underskrevet Document. Ligeledes maae overlægges, paa hvad Maade en saadan Act skal udfærdiges over Norges Afstaaelse, samt hvad videre fornødent maatte være.

Vi forvente snarest mueligt det Fornødne herover.

Befalende Eder alle Gud.

Fredrik R.

Som det vil ses, har Frederik VI trods kummeren over krigens udfald haft tilstrækkelig styrke eller omtanke til stiltiende at underkende Rosenkrantz' krav om, at hans »betroede mænd« *over for offentligheden* skulde sige god for fredsslutningens nødvendighed. I stedet påkaldte han blot »til egen beroligelse« deres vidnesbyrd om hans handlemådes forsvarlighed.

Sent om aftenen 17. januar modtog også dronningen et brev fra kongen¹, i hvilket han underrettede hende om fredsslutningerne med Sverige og England og samtidig overdrog hende at sammenkalde medlemmerne af statsrådet og de andre høje embedsmænd for med dem at overveje den kgl. skrivelse, der var blevet dem tilsendt. Af dronning Maries svar, påbegyndt samme nat og fortsat dagen efter, fremgår det, at også dronningen og »fornuftige folk«, som hun havde talt med, var kommet på samme tanke om udsendelsen af en offentlig redegørelse, som Rosenkrantz og Frederik VI havde drøftet. I brevet til kongen, skrevet på datteren prinsesse Vilhelmines 6års fødselsdag, fortæller hun om børnene og dagens småbegivenheder og giver hjertelige udtryk for sin medfølelse med ægtefællen. Beskedent og klogt gør hun rede for sine betragtninger og meddeler, at hun næste dags formiddag kl. 10 vil sammenkalde medlemmerne af »det udvidede statsråd« til møde i kongens palæ på Amalienborg og efter hans ønske forelægge sagen.

Dronning Marie Frederikkes brev til Frederik VI havde — med nogle udeladelser — flg. ordlyd:²

¹ Hverken dette eller et andet brev fra kongen ¹³/₁ 1814 synes bevaret.

² Fr. VI's ark. Dronning Marie Frederikke.

København, 17. Januar 1814.

«... Eben erhalte ich Dein liebes Schreiben v. 13ten. Herzlichen Dank dafür, mein bester Freund. Immer noch keine Antwort also von Bourcke. Gott gebe, dass, da der Friede nothwendig ist, er uns nur aufs baldigste gegeben werde! Gott hilf alsdann weiter! Ich hoffe das beste noch für die Zukunft. Dürfte ich wohl, meinen besten geliebten Freund, vorschlagen, was ich von verschiedenen vernünftigen Leuten höre, u. auch meiner geringen Meinung nach recht gut finde, nemlich, dass so wie der Friede geschlossen, unmittelbar aber *ether*, dass er bekannt gemacht wird, eine Art Exposé durch die Canzlei im Publicum gegeben werde, wo kurz u. bündig gesagt sey, ohne Entschuldigung für die Regierung, die gewiss keiner bedarf, u. ohne invektiven gegen die andern Mächte, welche nicht erlaubt sind, dass die innern u. vorzüglich äussern Umstände den Frieden für Dännemark nothwendig machten, u., da diese Nothwendigkeit nicht zu bestreiten ist, die Bedingungen, die die ersten Mächte Europa's vorschreiben, auch nicht zu bestreiten sind. Verzeihe mir, mein Engel, dass ich diesen Vorschlag dir mache. Du wirst am besten wissen, ob er auszuführen sey oder nicht . . .

Adieu mein Engel; vergiss nicht deine

Marie.

d. 18ten.

Dein so liebes, so rührendes Schreiben v. 16ten., mein angebeteter Freund, erhielt ich Gestern Abend im Augenblick wie ich zu Bette gieng. Ich brauche gewiss nicht meine Empfindungen dir, Engel, zu schildern bei Lesung dieses theuern Schreibens, wie auch der übrigen Papiere, du kennst mein Herz, es ist mit dem deinigen zerrissen. Gott stärke dich, Gott erhalte dich, das ist mein unaufhörliches Gebet; Gott gebe dir noch Freuden hier auf Erden! Gott gebe es! — Den Gr. Moltke habe ich eben gesprochen u. habe ihm auf dein Geheiss die Papiere übergeben. Morgen Vormittag, um 10 Uhr, werden die Herren, die du genannt hast, in deinem Zimmer sich versammeln u. ich, wie du es verlangst, ihnen die Sache vortragen.

Alles was du, mein Liebster auf der Welt, bei dieser Gelegenheit sagst, hat mich durchdrungen . . .

Adieu, bester, liebster Freund».

Om »de betroede mænds« forhandling i dette deres fjerde møde har hidtil intet været bekendt.

Iflg. et konceptreferat — udarbejdet af *Ove Malling*¹ — afholdtes mødet i Frederik VI's audiensgemak 19. januar kl. 11 om formiddagen, efter dronningens forudgaaende tilsigelse og under hendes forsæde. Alene justitsminister F. J. Kaas var ved sygdom forhindret i at deltage. »Hendes Majestæt« — fortsætter Ove Malling — »som indtog sit Forsæde med ald den Værdighed og ald den Blidhed, som er Allerhøystsamme eegen«, indledte drøftelsen med at oplæse brevet, som kongen havde sendt hende, og i hvilket han havde overdraget hende »at sammenkalde ovenanførte det geheime Stats Raads Medlemmer med fl. og med dem at deliberere over Gienstande, som Hans Majestæt i særskilt Skrivelse havde fremsat«.

» . . . Geheime Statsminister Grev I. G. Moltke fremlagde dernæst ovenmeldte og ham tilhændekomne Rescript, hvormed fulgte som Bielage 2 Udkast, forfattede af Geheime Statsminister Rosenkrantz, det eene til et Aabent Brev for Norge, som skulde løse Norges Indvaanere fra deres Hyldings- og Troskabs Eed, det andet en Kundgiørelse for samtlige Hans Majestæts Undersaatter angaaende Indholdet af Underhandlingerne og Norges Afstaaelse. Ved Oplæsningen udtalede Hendes Majestæt, og med Allerhoist-samme alle de tilstædeværende Forsamlingens Medlemmer, dyb Bekymring over den uheldige Vending, som Negotiationerne havde taget, over den haarde Nødvendighed, der havde fremtvunget Norges Afstaaelse, og over de Krænkelser, Hans Majestæts landsfaderlige Hierte maatte føle ved saa sorgeligt et Udfald . . . ».

Ved mødets begyndelse forefaldt en episode, som viser, hvor opskræmt sindene har været. Ove Malling fortæller derom:

» . . . Umiddelbart forend Forsamlingen var indløben Anmeldelse fra Stranddistrictet om, at svenske Tropper vare seete i Anmarsch over Isen til Sielland; hvorudover General Major Kardorff var reden ud for at erkyndige sig om, hvorvidt det anmeldte forholdt sig rigtigt, og imidlertid at føje fornødne Anstalter, saa at han ikke

¹ Mallingiana (registr. 76, s. 135). Navnlig i begyndelsen er referatet så gennemrettet, at det er meget vanskeligt at rekonstruere en endelig redaktion. Nogle enkelte udslettelser, som indeholder positive oplysninger, er medtaget i det flg.

ved Forsamlingens Begyndelse var nærværende. Men da han havde bragt i Erfaring, at det var blind Allarm foranlediget uden Tvivl, deels af nogle faae væbnede Mænds Overgang fra Skaane til Hveen, deels af Iisninger ved Skaane, deels af nogen sig bevægende Taage, kom han tilstæde og deeltog i Deliberationerne.

Efter at enhver foreløbigen havde yttret sine Tanker og Bemærkninger i Henseende saavel til det Svar, som til Hans M^t skulde afgaae, som til de 2de med Hans Majestæts Rescript i Udkast tillagte Proclamationer, hvilke det var de Forsamlede befalet nærmere at redigere, og efter at Gh. Statsminister Greve Schimmelmänn havde anmeldt at ville afgive en nærmere skriftlig Note i den Anledning, bleve samtlige Acter afgivne til Gh. Conference Raad Malling og til ham overdraget at forfatte i Udkast

1. et allerunderdanigst Svar til Hans M^t paa Allerhøistsammes Rescript,
2. 2de Proclamationer som de, Bielagene indeholdt, modificerede efter de Bemærkninger, som derved i Forsamlingen mundtliggen vare giorte.

Dernæst vedtoges: at de sammenkaldte Medlemmer skulde samle sig allerede næste Dags Torsdagen d. 20. Jan. om Eftermiddagen for at høre oplæst og nærmere deliberere om foranførte Udkast, som da det hastede lovedes til den Tid færdig, og derefter næste Dag Fredagen, nemlig d. 21., atter at samles under Hendes Majestæts Forsæde for allerunderdanigst at foredrage og til Hendes Majestæts Allerhøjeste Bedømmelse at henstille det, som man ansaae for rigtigst og passende at oversende til Hans Mt Kongen.

Hvorefter Hendes Majestæt hævdede Forsamlingen for i Dag«.

Som aftalt mødtes deltagerne i forhandlingen for anden gang torsdag 20. januar kl. 5 om eftermiddagen. Kancellipræsident F. J. Kaas var nu blevet så rask, at han kunde komme til stede. Ove Malling, hedder det i den af ham selv forfattede beretning, »som samme Dags Formiddag havde modtaget den af Gh. Statsminister Grev Schimmelmänn lovede Note, oplæste de af ham forfattede Udkaste [og] medtog de Bemærkninger, som derover et og andet Sted giordes«.

Af et brev fra I. G. Moltke til Malling¹ fremgår, at denne —

¹ Dat. 20/1 1814 og vedlagt Ove Mallings konceptberetning.

hvad han ikke omtaler i sin beretning — om formiddagen inden mødet havde sendt sine udkast til Moltke og saaledes på forhånd sikret sig dennes godkendelse: »Med den varmeste Taknemmelighed og grundet Bifald haver jeg læst de af Deres Excellenz saa heldig forfattede Udkast«, skrev den gamle statsminister.

Den vanskeligste opgave, som påhvilede »det udvidede statsråd«, var udarbejdelsen af svaret til Frederik VI.

Iflg. Niels Rosenkrantz' skrivelse til kongen skulde det pålægges »Hans Mayestæts betroede Mænd . . . med deres Hænders Underskrift . . .« og over for offentligheden at »tilstaae, at Nødvendigheden byder under nærværende Omstændigheder at samtykke i Norges Aftrædelse«. I Frederik VI's eget brev var det dog blevet til, at de »ved deres Blik« i et af dem undertegnet skrift skulde give deres kongelige herre »den Beroeligelse, at Jeg havde gjort Alt for at redde det hele«. Efterverdenen vil bemærke, at »de betroede mænd« har fundet en tredje løsning og med overordentlig takt — eller behændighed — har undgået *personlig* at sige god for Frederik VI's politik.

Resultatet af overvejelserne blev følgende værdige og smukke tilkendegivelse:¹

»Allernaadigste Konge.

Med de følelser, som Deres Majestet kan og vist nok vil tiltroe Mænd, der sætte deres Ære og Glæde i at være Konge og Fædreland tro og hengivne, have undertegnede modtaget de sørgelige Underretninger, som Deres Majestets allerhøieste Rescript af 16de d. M. og derhos fulgte Bielage indeholde«.

»De betroede mænd« gentog — i omskreven form — kongens fremstilling af de grunde, som havde nødvendiggjort freden og Norges afståelse og fortsatte: »Allernaadigste Konge! Vi indsee med Deres Majestet, hvor stort, hvor vigtigt det Offer er, som saaledes er tilstaaet Dannemarks forenede haardnakkede Fiender, og vi dele med Deres Majestet den dybe Bekymring, som et saa betydeligt Offer kan og bør forvolde. Men vi have ved flere

¹ »Det udvidede statsraads« svar på kongens henvendelse findes i anf. aktpakke i den Højstkommanderendes ark.: Papirer betr. Kielerfreden og Norges afståelse.

Leiligheder seet saa mange og saa talende Beviser paa Deres Majestets yderste Modvillie imod den gientagne Fordring og paa Allerhøistsammes bestemtteste Nidkiærhed til at modstaae samme, at vi ere fuldeligen overbevist om, at Deres Majestet, nu Kamppladsen saa nær, og overskuende Negotiationernes Gang og Forholdet imellem Stridskræfter og Evner af alle Slags, har i Tingenes nuværende forviklede og for den danske Stat fortvivlede Stilling fundet paatrængende Nødvendighed til at ansee denne Udvei som den eeneste muelige for af det heele at redde noget og for at aabne Vei for de Deres Majestet og os alle kiere Nordmænd til at afværge fra dem den overhængende Hungers Nød, til hvilken deres Korntrang i sidste Aar vilde, efter al muelig Sandsynlighed, forvandle sig i det indeværende, naar ikke hastig og klækkelig Hielp kunde tilveiebringes.

Gud give Deres Majestet og Fædrelandet i Fremtiden heldigere og gladere Dage end dem, som Evropas Forvirring og saa mange af dens Magthaveres forunderlige, ustadige, tildeels høist-uretfærdige Politik i de senere Tider frembragte. Han, den Alstyrrende lade vore Fienders Overmod falde, deres Egennytte segne og Agtelse for Sandhed og Ret, hvor denne endnu ikke er flygtet fra Tronerne, seire.

Ofte ligger Sæden til sandt og varigt gode i Ulykkerne selv, naar Spiren fremkaldes ved vundne Erfaringer. Gid dette vorde Tilfældet for Deres Majestet, Kongehuset og Fædrelandet, til Opreisning for det Uheld, som nu rammede, og til varigt Held efter forsvunden Kummer.

Kiøbenhavn d: 21 Januari 1814.

Allerunderdanigst

I. G. Moltke. E. Schimmelmann. Moltke. Kaas. I. S. Møsting.
O. R. Sehested. Malling. Moltke. Kardorff. Steen Bille.

I beretningen om »de betroede mænds« drøftelser om eftermiddagen 20. januar har Ove Malling i nogle få og intetsigende vendinger omtalt de foretagne ændringer i de af ham udarbejdede udkast. Uvist hvornår, men i hvert fald engang inden for de 48 timer, der forløb mellem de to officielle forhandlinger, i hvilke dronningen førte forsædet, er der imidlertid blevet truffet beslutning om at indgive en formelig forestilling, med hvilken »det udvidede statsråd« vilde forelægge kongen de omredigerede forslag saavel til det åbne brev som til den almindelige kund-

gørelse. Navnlig dette betydningsfulde aktstykke¹, som ligeledes er blevet ført i pennen af Ove Malling, giver vigtige oplysninger om adskillige af de betragtninger, der er blevet gjort gældende under forhandlingsdeltagernes overvejelser.

Ved udarbejdelsen af forestillingen, dateret 21. januar, og for beslutningen om aktstykkernes ydre form har det således været forslagsstillerne magtpåliggende at finde et statsretligt »fortilfælde«. Af et bevaret brev fra I. G. Moltke til Ove Malling, ved en fejlskrivning forsynet med datoen 22. januar — i stedet for d. 21.² — fremgår, at det skyldes den gamle statsminister, at forsamlingen som paradigma har grebet tilbage til patentet af 10. december 1773, i hvilket kong Christian VII efter afslutningen af mageskiftet med det russiske kejsershus — hvorved dette til gengæld for afståelsen af den gottorpske del af Holsten erhvervede Oldenburg og Delmenhorst — havde løst indbyggerne i disse landsdele fra deres ed.

«. . . Da Kongen haver befalet os at give vor Betænkning angaaende Formen, udi hvilken de udfærdigende Acter skulde udfærdiges«, hedder det i I. G. Moltkes brev, »[og] Geheimeraad Rosenkranz haver foreslaaet, at Stats Raadet skulde paraphere, saa indstilles til Deres Excellenzes bedre Bedømmelse, om ikke udi Forestillingen Exemplet om Oldenburg og Delmenhorst maatte anføres, paa det at Documenterne kand expederes, parapheret paa forhen brugelig Maade, og ei en ny Form indføres, som ikke synes passende med Stats Raadets hidetil værende Forfatning . . .«.

Det er en nærliggende tanke, at I. G. Moltke med slutningsbemærkningen har ønsket at unddrage statsraadet et medansvar, som de foregående års styrelsesordning faktisk havde befriet det for.

I overensstemmelse med I. G. Moltkes henstilling anbefalede »de betroede mænd« i deres forestilling, at såvel det åbne brev til Nordmændene som den almindelige kundgørelse om freden blev underskrevet af kongen, udfærdiget gennem Udenrigske Departement og paraferet af udenrigsministeren. I det hele og

¹ Den s. 218 note 1 anf. aktpakke i den Højstkommanderendes ark.

² Mallingiana (registr. 76 s. 135).

store — fremhævede deltagerne i »det udvidede statsråds« forhandlinger — havde de fulgt Niels Rosenkrantz' to udkast, men dog fundet det »passende« også i den særlige proklamation til det norske folk »korteligen« at hentyde »paa den Hungersnød, fra hvilken Deres Majestæt vilde see Norge reddet, og derfor have vi desangaaende indført en kort Periode«. Mere behændigt end overensstemmende med den historiske sandhed fik de derigennem anført, at også hensynet til Nordmændene havde været bestemmende for afståelsen.

Åbenbart regnede medlemmerne af »det udvidede statsråd« med udstedelsen af en særlig »Afstaaelses-Act«. For affattelsen af denne var det imidlertid »nødvendigt at kjende det, som derom er afsluttet«.

«... Overdragelses Acten for det Kielske vil gandske vist her kunne give megen Veiledning. Fordelingen af nuværende Statsgjeld og Banksedler, Bestemmelser i Henseende til de nuværende Embedsmænd og Pensionister i Norge, kongelige Skibe og maaskee andre militaire Apparater, Laurvigs Grevskab o. s. v. blive vigtige Puncter til Iagttagelse, men hvad derom kan iagttages, beroer meget paa, hvad allerede er vedtaget, ligesom og fælleds Samtykke [af den danske og svenske regering] dertil er nødvendig...».

Et par særlige finesser har større interesse:

«... Til Slutning være det os tilladt allerunderdanigst at anmærke: at det vilde være hensigtsmæssigt, at Folket ved at underrettes om, at Freden er sluttet, tillige kunde faae Kundskab om Vilkaarene, især naar frie Skibsfart og andre Fordele kunde bekjendtgjøres, for at give nogen Trøst i det samme, da Norges Afstaaelse forkyndes. Og skulde derom intet kunde tilføyes i den her hoslagte Bekjendtgjørelse til Folket, skulde vi allerunderdanigst foreslaae, at en særskilt Bekjendtgjørelse derom maatte kunne gaae umiddelbart ved Siden af samme...».

Videre perspektiver åbnede en anden bemærkning.

I sit udkast til proklamationen til det norske folk havde Niels Rosenkrantz anvendt det forbindende Udtryk: »til evig Tid«

om Norges afståelse og tillige talt om »Frasigelse ogsaa for Deres Majestæts Arvinger«. Disse vendinger, erklærede »de betroede mænd«, »have vi anseet mere henhørende til Aftrædelses Acten . . . end til dette Document«. Ved affattelsen af aftrædelsesakten, udtalte de *»maa gandske vist blive taget under noyeste Overvejelser, om al eventuel Arveret til Norge skal fraskrives. Der ere mange regjerende Fyrster, som skrive sig Arvinger til en Stat, som er i andre regjerende Herrers Besiddelse, om endog Udsigten til Arverettens Gyldiggjorelse er nok saa bortfiernet«*.

Det er en naturlig gisning, at Danmarks ledende statsmænd med denne udtalelse har villet tilkendegive deres ønske om ikke at overskære det sidste bånd, som kunde sammenknytte Danmark og Norge. Med vor viden om deres forventning om, at den nærmeste tronarving til Danmark, prins Christian Frederik, vilde rejse oprørsfanen mod Kielerfredens gennemførelse, er det en nærliggende tanke, at de gerne har villet sikre, at Danmarks konge formelt skulde forbeholde sig muligheden for engang i fremtiden — om prinsens forehavende lykkedes — at medvirke ved den genforening, som i så fald kunde blive konsekvensen. »De betroede mænds« forestilling af 21. januar bliver derigennem et betydningsfuldt vidnesbyrd om tanker og forhåbninger, som i 1814 var rådende i den danske regering.

Til Niels Rosenkrantz' udkast til *»det åbne brev«*,¹ hvormed Frederik VI løste Norges indbyggere fra deres troskabsed, føjede »de betroede mænd« en betydningsfuld afslutning. Da den første gang foreligger i Ove Mallings affattelse af aktstykket, er det utvivlsomt ham, som har formuleret den. Om han også har taget initiativet til dens optagelse i forslaget, er umuligt at afgøre.

Den havde følgende ordlyd:

» . . . Hvorhos Vi paa Grund af, og i Overeensstemmelse med Tractatens 16de Artikel indbyde dem alle [o: kongens norske

¹ Niels Rosenkrantz' udkast såvel til det åbne brev som til den alm. kundgørelse findes i den ovenfor s. 218 note 1 anførte aktpakke i den Højstkommanderendes arkiv. Ove Mallings omarbejdede forslag beror derimod i Mallingiana (registr. 76 s. 135).

undersætter] til med Orden og Roelighed at gaae over til den nye Regiering, som paa den meest forbindende Maade har forpligtet sig til at lade Norges Indvaanere beholde og nyde deres Love, Frietagelser, Rettigheder, Frieheder og Privilegier, saadanne som de for nærværende Tid ere . . .».

Ved den endelige affattelse af *kundgørelsen om nødvendigheden af Kielerfredens afslutning* forelå i forhandlingsmødet d. 20. januar — foruden det af Niels Rosenkrantz udarbejdede udkast — den af *Ernst Schimmelman* til Ove Malling fremsendte »note«, der var ledsaget af et formeligt ændringsforslag til udenrigsministerens affattelse¹. Hverken »noten« eller forslaget synes at have vundet tilslutning og er åbenbart stiltiende blevet lagt til side. Ved sine betragtninger og som vidnesbyrd om den selvstændighed, hvormed de høje herrer og mangeårige ministerkolleger gensidigt bedømte hverandres forslag, har Schimmelmans »note« alligevel krav på eftertidens opmærksomhed:

»Ich finde dass wenn die Proclamation von Seiner Majestæt selbst unterschrieben wird, dass es alsdann nöthig wird den Style gantz zu ändern. Was der König sagt muss überzeugend, von einer erhabenen Gesinnung ausgehen, von Herten kommen und zum Herten gehen. Was in der diplomatischen Form Sprache verträglich ist, ist es nicht mehr, wenn der König mit seinem Volcke spricht. Eine Schonung ist auch für die nöthig, welche grausam und ungerecht gegen den König sind, aber sie werden doch die Wahrheit, welche mit Mässigung gesagt wird, selbst achten. Ein Mann der sich selbst preissgibt um seine Kinder zu retten, der um ihrent willen den Widerstand vermeidet, kann den grössten Heldenmuth ausüben. Dieses scheint mir muss der Sinn der Proclamation seyn. Der Kayser Napoleon wird in manchen Betracht vom König in Anspruch zu nehmen, dessen unmässige Ehrsucht hat die Welt mit Trümmern u[nd] Blut bedeckt, hat

¹ En hastig nedskrevet og vanskelig tydet koncept til »noten« beror i Schimmelmanske papirer pk. 19. Koncepter, forslag etc. henhørende til udenrigspolitikken 178 . . .—1816. For bistand ved læsningen takker jeg mine medarbejdere i Rigsark. I den omtalte meget broget sammensatte aktpakke findes også et gennemrettet udkast, som *muligvis* er koncepten til den redogørelse, der medfulgte »noten«.

endlich dessen Macht erschüttert, seine Bundesgenossen gegen ihn aufgeregt oder ins Verderben gestürzt. Aber in diesem Moment, wo dessen Feinde eine ungeheure Ungerechtigkeit gegen Danmark ausüben, erscheint jeder Vorwurf gegen den Kayser Napoleon und Frankreich in einem andern Licht. Diese sind meine Gesichtspuncte, welche ich der Beurtheilung Ew. Excelentz [Ove Malling] überlasse. Ich wollte Ew. Excelentz nur einzelne Bemerkungen mittheilen, aber da alles auf den Zusammenhang u. den Ausdruck ankomt, ist mir dieses nicht möglich gewesen. Ich habe also dem Faden gefolgt, welchen der Staatsminister Rosenkrantz angegeben und das gantze nach meinem Gesichtspunct umfassen müssen um das einzelne anzugeben. Ich überlasse es Ew. Excelentz welchen Gebrauch Sie davon machen können».

Såvel for »det åbne brev« som for »kundgørelsen« er Niels Rosenkrantz og Ove Malling fælles om ansvaret og om æren¹. Ikke alene indholdet og hele gangen i fremstillingen skyldes udenrigsministeren. Det samme gælder adskillige af de særlig smukke vendinger, der genfindes i hans udkast. Særlig slutningsordene bør anføres:

«... Aldrig vil Kongen glemme den Troskab og Hengivenhed for ham og hans Stamme, som det ædle norske Folk, endog under Savnet af Livets første Fornødenheder, har givet saa rørende Beviser paa. Saalænge Troeskab blandt Folkeslægterne agtes som en Dyd, ville Nordmændene nævnes som de, der overtraf ethvert andet Folk i denne Dyds Udøvelse. Kongen og hans Forfædre have stedse faderlig regjeret over det norske Rige. Villig ydede Danmark i disse sidste Nødens Aar det Korn, som de norske Brødre trængte til. Hans Majestæts oprigtige Ønske er, at Lykke og Held maae til den seneste Tid blive det tapre og ædle Folks Lod!».

Når ovenstående er sagt, bør dog med samme styrke nævnes, at det er Ove Mallings mangfoldige strygninger og tilføjelser, hans hele retouchering af forlæggene, fine sprogøre og sans for

¹ I Jacob Aalls »Erindringer« (2. udg.), 330, note 2 meddeles om den almindelige kundgørelse: »Det hedde i Norge, at Ove Malling havde forfattet denne Adresse«. Som det fremgår af nærværende undersøgelse, er spørgsmålet om forfatterskabet mere kompliceret end som så.

ordenes nuancer, der fortrinsvis giver de to aktstykker deres blivende værd som udtryk for de følelser, der i adskillelsens stund nærmedes af Danmarks konge og regering.

Med slutningsordene i Rosenkrantz' udkast sammenligne man de tilsvarende vendinger i Ove Mallings affattelse:

«... Aldrig kunne, aldrig ville Vi glemme den Troskab og Hengivenhed for Os og Vores Stamme, hvilken det ædle norske Folk i alle Tider og Tilfælde har givet saa rørende Beviser paa.

Saa længe Troskab blandt Folkeslægterne agtes som en Dyd, ville Nordmændene nævnes som de, der stode ved Siden af, eller overgik ethvert andet Folk i denne Dyds Udøvelse.

Vi og Vore Forfædre have stedse faderligen regjeret over det norske Rige. Villigen ydede Danmark i disse sidste Nødens Aar det Korn, som de Norske Brødre trængte til.

Vort oprigtige Ønske er, at Lykke og Held maa til den seneste Tid blive det tapre og ædle Norske Folks Lod».

Det mærkes, at det er forfatteren til bogen om »Store og gode Handlinger af danske, norske og Holstenere«, der har ført pennen.

Om afslutningen af forhandlingerne i »det udvidede statsråd« beretter Ove Malling:¹

«... Fredagen d. 21. Jan. Kl. 5 Eftermiddag indfandt samtlige Forsamlingens Medlemmer sig efter Hendes Majestæts Befaling. Efter at Hendes Mt. havde taget Sæde, foredroges... de ovenmeldte affattede Udkast, ... hvilke Hendes M^t i et og alt biefaldt, tilkiendegivende derhos i de naadigste Udtrykke Allerhoistsammes særdeles Tilfredshed med det Svar, som samtlige Medlemmer havde været eenige i allerunderdanigst at afgive til Hans Majestæt angaaende Udfaldet af Underhandlingerne med Sverrig. Hendes Majestæt forloed derefter Forsamlingen, tilkiendegivende sit allernaadigste Biefald med dens Forhandlinger og tilsigende at ville endnu samme Aften modtage Expeditionerne for med egenhændigt Brev at afsende dem med Feldtpost, som General Major Kardorff havde at besørge, til Hans M^t...».

¹ Anf. konceptberetning.

Efter at dronningen havde forladt forsamlingen, fik »de betroede mænd« betænkeligheder med hensyn til kundgørelsens adressering: »Til det Danske og Norske Folk«, »fordi de Slesvigholsteenske Undersaatter [derved] kunde synes at være udelukte«. Resultatet blev, at man i stedet foretrak overskriften: »Til Vort Folk« og derfor opsatte og underskrev en særlig og ganske kort forestilling til kongen, i hvilken man henstillede til hans overvejelse, »hvilken af Titlerne der helst maatte vælges«¹. I selve forestillingen, dat. 21. januar, gjorde forhandlingsdeltagerne yderligere opmærksom på, at det muligvis kunde være betænkeligt — nu efter fredens afslutning — at omsende i Norge en proklamation rettet til »Vort Folk«.

Samtlige aktstykker, underskrevet af »de betroede mænd«, blev om aftenen d. 21. januar afgivet til dronningen. Tilbage stod nu kun, om kongen og Niels Rosenkrantz vilde godkende deres værk.

Isspærringerne i Storebælt udsatte overvejelsernes afslutning. Allerede 20. januar havde Frederik VI og udenrigsministeren været færdige til at forlade Hindsgavl, men var blevet standset i Nyborg, hvor de måtte vente måneden ud. Da listerne over rejsende, som passerede Korsør, ikke giver holdepunkter for at fastslå tidspunktet for ankomsten af Generalmajor Kardorffs feltpost², har eftertiden ingen nøjagtig viden om, hvornår postsendingen med »de betroede mænds« forestillinger og forslag er nået frem til kongen og Rosenkrantz. Rimeligvis har de fået dem i hænde 31. januar, måske dog allerede d. 30. Givet er det, at udenrigsministeren d. 31. overleverede Frederik VI en skrivelse³, i hvilken han — i syrlige vendinger, som rimeligvis afspejler rancune'n over »de betroede mænds« omarbejdelser af hans udkast — tog kongens tilfredshed med deres værk ad notam:

¹ Også det originale eksemplar af denne forestilling findes i den tit anf. aktpakke i den Højstkommanderendes ark.

² Om organisationen af feltpostvæsenet i krigen 1807—14 se Fr. Olsen: Postvæsenet i Danmark 1808—48 (1908), 33 ff.

³ Kopi (af Ove Malling) i Mallingiana (registr. 76, s. 135).

«... Det Biefald, Deres Majestet skienker Arbeidet, vilde have tilbageholdt Yttringer derom fra min Side, om jeg ikke fandt Fremstillingen fuldkommen svarende til Deres Majestæts Hensigter og til Omstændighederne...».

Kongens godkendelse forhindrede dog ikke, at Rosenkrantz gjorde opmærksom på, at udtrykkene i det åbne brev til Nordmændene nødvendigvis måtte stemme overens med fredstraktatens 4. og 16. artikel, »om der fra Svensk Side ikke med Rette skal blive at gøre Indvending derimod som ikke svarende til den paadragne Forpligtelse«. Havde »de betroede mænd« haft selve fredstraktaten i hænde, bemærkede han spydigt — han tænkte eller foregav at tænke sig muligheden af, at oversættelsen af fredstraktaten, som han 19. januar havde tilsendt Schimmelmann, var gået tabt på vejen — »saa vilde de Tvivlsmaal, som deri [ø: i deres forestilling] under Lit. C ere fremsatte, ikke være blevne optagne«. Bemærkningen gjaldt »de betroede mænds« ønsker om, at udtrykkene »til evig Tid« og »Frasigelse ogsaa for Deres Majestæts Arvinger« skulde udelades af det åbne brev »som mere henhørende til Aftrædelses Acten«.

Både det åbne brev og den almindelige kundgørelse, tilføjede Rosenkrantz, burde antedateres til en dag mellem 14. januar, fredstraktatens dato, og 18. januar, idet dens ratification havde fundet sted d. 19.

Rimeligvis til udenrigsministerens fulde tilfredsstillelse anerkendte kongen hans indvendinger. Endnu 31. januar underskrev han flg. reskript til medlemmerne af »det udvidede statsråd«¹:

«I det Vi aldeles biefalde det heldige Arbeide, Vore troe Mænd have forelagt Os, saa ere dog de Bemærkninger, som Vor Geheime Statsminister Rosenkrantz har givet, betreffende det aabne Brev, af den Natuur, at man ei vel kan undgaae at bruge Udtrykkene om Norges Afstaaelse, da de bestemt ere anførte i den 4. og 16. Artikel af Alliance Tractaten med Sverrig.

Frederik Rex».

Heller ikke hermed var sagen i endelig orden.

Med naturlig utålmodighed forsøgte Frederik VI at frem-

¹ Kopi i Mallingiana.

skynde sin tilbagekomst til hovedstaden. 1. februar gik han i en isbåd, men »strandede« på Sprogø — hvor han sammen med Christian Frederiks broder, prins Ferdinand, den østrigske gesandt og folget forkortede ventetiden med at spille »Basset«¹ — og nåede først til København 6. februar om aftenen². Niels Rosenkrantz havde været heldigere og var ankommet nogle dage tidligere. Kongen var tilsyneladende »ret rolig«, skrev Christian Fréderiks søster, prinsesse Louise Charlotte³, »det er en stor Lykke for ham; thi hans Stilling er sørgelig i alle Henseender«. »Dronningen er vel, men meget bekymret over saa meget, som nok aldrig bliver anderledens her«.

Allerede efter Rosenkrantz' ankomst til hovedstaden har åbenbart de øvrige ministre søgt at fremskynde offentliggørelsen af både fredstraktaten og »Proklamationen« (antagelig både den almindelige kundgørelse og det åbne brev). Af en skrivelse fra Rosenkrantz til Ove Malling 3. februar⁴ fremgår i hvert fald, at Justitsministeren har henvist til, at Kielerfreden forlængst var bekendtgjort i provinserne vest for Storebælt. Over for Ove Malling, som rimeligvis havde presset på med hensyn til de øvrige aktstykker, erklærede Rosenkrantz imidlertid, at han trods kongens skriftlige tilkendegivelse, at arbejdet havde vundet hans bifald, dog ikke kunde vide, »om hvert Udtryk er blevet antaget som ufravigeligt«, og derfor heller ikke mente at have »tilstrækkelig Hiemmel . . . til at tilraade, at Publikationen til Folket ved Trykken offentlig kundgjøres forinden Kongens Ankomst«. I Norge, hvor »den bør gjøre meest Indtryk«, tilføjede Rosenkrantz, vilde den i hvert fald komme for sent, da Schimmelmänn allerede tre dage i forvejen havde afsendt selve fredstraktaten⁵. Derimod holdt Rosenkrantz det for hensigtsmæssigt, at proklamationen blev holdt »saaledes i Bered-

¹ Et kortspil; se Ordbog over det danske Sprog II, sp. 6f.

² Breve f. kæmner Harbou 8/2 1814 og f. Chr. Fr.'s søster Juliane Sophie 14/2 1814 t. Chr. Fr.

³ Brev 8/2 1814 t. Chr. Fr.

⁴ Mallingiana (registr. 76, s. 135).

⁵ Se s. 202f.

skab til at trykkes, at »den kun behøvedes at udtages fra Pressen«, når man var helt forvisset om kongens approbation.

I hvert fald 8. februar forelå de to aktstykker, et »Kongeligt aabent Brev angaaende Norges Afstaaelse til Sverrig« og den almindelige kundgørelse, begge med datoen 18. januar 1814 og »trykt hos Directeur Johan Frederik Schultz, Kongelig og Universitets-Bogtrykker«. Det vanskelige spørgsmål, til hvem den almindelige kundgørelse skulde rettes, havde man løst ved simpelthen at udelade enhver overskrift.

8. februar 1814 modtog divisionsadjutant, kaptajn J. F. W. v. Haffner befaling til som kurer »strax« at afrejse til Norge¹. Dagen efter passerede han Helsingør² og ankom 5 dage senere, om natten til 14. februar til Eidsvold, hvor han mødte prins Christian Frederik³. Ifølge dennes udtrykkelige vidnesbyrd medbragte han »kongens proklamation [o: det åbne brev], fredstraktaten med England og en formel deklaration som forsvar [»apologie«] for, hvad er sket i Danmark«.

Med postsendingen fulgte et brev fra Frederik VI⁴. Denne gang talte kongen »officielt« og med Rosenkrantz' »tunge«.

København, 8. februar 1814.

»Herved følger følgende sager, som snarest fordeles til samtlige Øvrigheder i Norge, hvilket er vigtigt, at det skeer uopholdelig, da det deels er vigtigt, at Norges Cession til Sverrig kommer til alles Kundskab, men ogsaa for at forekomme vrang Meninger og Domme over Sagen, samt at Cessionen skeer saa rolig som mulig. Ligesom at jeg maae bede Dem og paalægge Dem med sand Kulde at udføre alt, og uden Ophold, naar Befalningerne ere givne, at forføje sig her ned. Passerne ere requirerede af den svenske Regjering for Dem og Deres Suite, og Deres uopholdelige Nedreise vil lette det hele, som ved Tractaten er afgjort og ufravigelig; inden

¹ Generaladjutantstabens Bureau. Kopib. II nr. 277. Skr. t. Generalkommissariatskoll. 8/2 1814.

² Danske Kanc. Rev. Dept. De ofte anf. lister over rejsende, som passerede Helsingør.

³ Chr. Fr.'s dagbog 14/2 1814.

⁴ Bl. a. tr. Medd. f. Krigsark. IX, 158f.

De reiser, er jeg vis paa, at de, som maatte tale om Sagen til Dem, raader til Rolighed. Jeg beklager Dem, ligesom De vist beklager mig at have maattet cedere Kongeriget Norge, men Politikkens strænge Bud, Engelland, Rusland, Preusen og Osterrigs ufravigelige Beslutning bør vise Dem Nødvendigheden af Sagen. Reisen her hid bør De paadrive, saasnart Commissarierne til Fæstningernes Overleverelse af Dem er nævnt.

Deres altid hengivne
Cousin og Ven
Frederic R.«

Efterverdenen vil bemærke, at Frederik VI's skrivelse — ligeså lidt, som det var tilfældet med Schimmelmanss brev af 1. februar — har foranlediget kommentarer i Christian Frederiks dagbogsoptegnelser. Både nu og dengang er det rimeligvis forklaringen, at prinsen i sit stille sind har været overbevist om kongens virkelige sindelag. »Politikeren« Christian Frederik har det sikkert været mere magtpåliggende, at proklamationen til Nordmændene, som han så længselsfuldt havde afventet, omsider var kommet ham i hænde. »Dette sætter mig i stand til at handle i overensstemmelse med nationens ønske og således, som jeg har været besluttet på, lige siden båndene med Danmark ulykkeligvis er bristede«.

Allerede dagen efter, den 15. februar, udgik indbydelserne til »stormandsmødet« på Eidsvold.

Summary.

The object of this investigation is to ascertain the nature as well as the contents of the various official and unofficial written and oral statements concerning the treaty of peace in Kiel that king Frederic VI and the Danish government sent to prince Christian Frederic, the then vice-regent of Norway, in the period intervening between the 14th of January 1814 and the convening of "stormandsmødet" (the meeting of outstanding Norwegians) at Eidsvold on the 15th of February. Further, to analyse the nature and contents of the commentaries they evoked. Examination, both of already familiar documents and letters and of those now brought to light for the first time, establish not only

the exact dates of their despatch and receipt, but also elucidate the purpose of their composition. At the same time the documents and letters throw light on the views held by and differences of opinion between members of the royal family and inside the circle of the highest officials of state. The discussions of "the enlarged Cabinet Council" in meetings held on the 19th and 21th of January 1814 by order of Frederic VI (then at Hindsgavl) respecting the formulating of a proclamation to the Norwegians notifying the cessation of their allegiance to the king and of an apology for the policy of the preceding years, the ultimate result of which was the unfortunate peace at Kiel has for the first time been revealed and fully reviewed here. The contents of all the statements contribute to the understanding of the source value of the diaries of prince Christian Frederic. The principal importance of the statements is, however, the light they throw on assertions, frequently made by Swedes, that a secret understanding existed between prince Christian Frederic and leading men of the Danish government for the purpose of overthrowing the treaty of peace of Kiel and preventing the realization of Karl Johan's and the Swedish government's policy.
